

కాంఠం

27/3

2021

మొనిమాణిక్యం
నరసింహరావు.

Publisher :

విల్లా సుబ్బరాయస్వామి
సికింద్రాబాద్.

అన్ని హక్కులు
రచయితకి.

వెల 2 క రూ పా యి .

ప్రథమ ముద్రణ

1000

1944

త ర ణి -

ప్రెస్,

సికింద్రాబాద్.

అంకితం

నా జీవితానికి అంతా వెలుగై
ఈ కథలన్నీ వ్రాయటానికి నాకు
శక్తిని, ఉత్సాహాన్ని ఇచ్చిన
నా అద్దాంగికి

కృతజ్ఞత.

పదిహేనేండ్ల గార్హస్థ్యజీవితం ఆధారంగా తీసుకొని వృత్తం కల్పించి ఈ పుస్తకం వ్రాశాను. ఇందులోని కొన్ని విషయాలు ఇదివఱలో కథారూపాన్ని పొందినై. కాని వాని మూలబీజాలే ఇందులో ఉండటంవల్ల చర్చిత చర్చణ దోషం అంటలేదని నా నమ్మకం.

ఈ పుస్తకం అచ్చువేయించటానికి శ్రీ శ్రీపురం ప్రకాశ రావుగారూ, చెరుకుపల్లి వెంకటప్పయ్య పట్టాభిరామయ్య గారూ, డి. యస్. శాస్త్రిగారూ (Central Bank) ధూర్జటి సుబ్రహ్మణ్యంగారు M. A. అయ్యగారి రామమూర్తిపంతులు గారూ ధనసహాయం చేశారు. వారికి నేను ఎంతో కృత

జ్ఞాని.

చల్లూరి "మూజింగు" లోని ఒకటి రెండు మధుర భావాలు నేనుగ్రహించి స్వంతం చేసుకున్నాను వారికిగూడా కృతజ్ఞాని.

మునిమాణిక్యం.

మణి దీపిక

అంధ్ర కథకలోకంలో మునిమాణిక్యం మునిమాణిక్యం. అంధ్ర గృహానికిది లోకాలెరుగు దివ్య. 'కాంత' మీ దీపకలికకు సైనపు వత్తి. 'కాంత' ముద్బోధిస్తే కళ ఉద్భవించింది. కళాజిజ్ఞాసు, 'కాంతం' విలాసం, కలిసి ఎన్నడో మునిమాణిక్యంలో ఒక మధురీమను వెలికి తిరిచినయి. ఇప్పటికి అంధ్రదేశంలో సూర్యుడు వంగి వంగి ప్రవేశించిన ప్రదేశాలన్నీ 'కాంతం' తొంగి తొంగి చూచింది. అందుచే 'కాంతం'కు ఇది తొలిపలుకు గాదు; తుది పలుకే!

కాంతం

నాయకుల్లో 'గిరీశమూ', 'పార్వతీశమూ', నాయికల్లో 'ఎంకీ', 'కాంతమూ' అధునికాంధ్ర సారస్వతంలో చిరస్థాయి కడుగుతున్నారు. కులము తక్కువైనా గుణమెక్కువ చిలికింది యెంకి. కాంతమనకు కులమూ గొప్పదే గుణమూ గొప్పదే! పద్యవాఙ్మయంలో రామకృష్ణుని చేతి నిగమశర్మ అక్క అటూ, గద్యవాఙ్మయంలో మునిమాణిక్యంచేతి కాంతం ఇటూ, అంధ్రగృహిణుల కచ్చమైన అదర్శాలు. కలపము లభిస్తవ గంధాలుగా గూర్చి తనువున అలదికొని, మృగమదపంకము మృదువుగా నారించి తిలకం పెట్టుకొనే అంతఃపుర కాంత కాదు కాంతం. సాదాగా సాదుబాటు దినుకొని, కిలకిలానవ్వే మృగపూలచెండు తుట్టుముక్కనే ఒక మోసరు అందకతై మాత్రం. మొదట బాటు విరబిల్చిని వీధిలో ఎగిరే పిల్లయే పూతకువచ్చిన మామిడిగున్న అయింది; అజమాయిషీ క్రింద ఆయన్ని చదివించే ప్రోడ అయింది. సరిగమల్లో ఇమిడిన మాధుర్యంతో కృష్ణకర్ణామృతము, అధ్యాత్మరామాయణము, అంధ్రభాగవతము చదివే అదర్శ సతీమతిల్లి అయింది. ఈమెలో ప్రాధీమ్యకన్న మాతృత్వమూ, అహంకృతికన్న చమత్కృతీ ప్రధానాలై పన్నిదాలు చలుచుకొని యించుమించుచే పలుగులు తీస్తుంటాయి. మునిమాణిక్యం బ్రతుకంతా

ఇట్టి కాంతం చుట్టూ తిరిగే దాగుడుమూతలాట అయింది. నాడూ నేడూ ఆయన గృహజీవనమూ, కళాజీవనమూ కాంతం కనుసన్నలోనే తిరుగుతున్నాయి.

హృదయం

ఈయన హృదయం కవిహృదయం; భావాలు పాల తరగలూ పూల బుంగలూ. “మల్లెపూవును నిర్దయతో కోసి నూదితో గుచ్చి ఎంత బాధ పెట్టినా సాయంత్రానికిల్లా బాధలన్నీ మఱచిపోయి హృదయాన్నంతా విచ్చి వికసింపజేసి పరిమళాన్ని వెదజల్లుతుంది. కాంతమూ అంతే!” “ఆమె పడుకున్న శయ్య పదిహేనుపంక్త సాఖ్యజీవితాన్ని జ్ఞాపకం చేసింది.” “ఆ పులకలు నా జీవితం అంతా అల్లాగే ఉండిపోతాయి అనుకొన్నాను.” ఏతాదృశములైన పలుకుబళ్లు పేళలమైన కవిహృదయాన్ని పట్టియిస్తున్నాయి. మధురాతిమధురానుభూతి సువ్యక్తమై మనస్సునకు తోచినప్పుడు కవి హృదయ మల్లా పరితపించడం సహజం. కాంత మున్నంతవఱకూ నేళారోచాలతో శృంగారాన కేకింతలాడిన యీయన హృదయం కాంతా ప్తి మనానంతరం కదిగి మిరిగిన కరుణారసంలో ముచ్చమునిగి మునుకలాడింది. ఏని వచ్చినా పట్టలేదాపేదగుండె.

హాస్యం

రసికాంగదలు పేర రచన హాస్యప్రధానమంటారు. శృంగార మంగిగా హాస్య మంగంగా తీర్చిన ప్రాచీన దృశ్యకావ్యాలు హాస్య ప్రధానములా? అంగి కంగం సంబంధి కావలె. శృంగారానికి హాస్యమే సంబంధి. హాస్యము వికృతియని చమత్కృతియని ద్వివిధము. ఈయనది కేవలం చమత్కృతి హాస్యం. పదాలు గుదికట్టికొంతా మదిలించికొంతా విదిలించే కట్టుహాస్యమూ కాదు. జాతినో వ్యక్తినో నొవ్వించి నవ్వించే

కుట్టుహాస్యమూ కాదు. వికటవాక్యాలను విపరీతోచ్ఛారణచేసి విరుహాగ్రకుల పొట్టుహాస్యమూకాదు. రసార్ధప్రసన్న మనస్సుకు ప్రసాదమిచ్చే శీతల మరంద నిష్కందం ఈయనహాస్యం. “ఆసలు నేను వృత్తెలివెత్తువ నాడినని నీ అనుమానం” అన్నాడు భర్త.....“ఆహహహ, అనుమానం లేదండీ! నాకు గట్టి నమ్మకమే!” అని కాంతం ముఖంలో ముఖంకెట్టి నవ్వంది.....“ఎంతో సేపుకూడ కాలేదే! నాలుగయిదు నిమిషాల సంభాషణలో నన్నాయన పూర్తి అన్నాడు.” అని భర్త చెప్పగానే “అంత అలస్యం ఎందుకైందండీ!” అంది కాంతం. ఇలా ఇంకా తగలకుండా హాస్యమాడడంలో కాంతాని కెంతపిహో, రచన చెయ్యడంలో మునిమాణిక్యాని కంతపేరు. ఈయన హాస్యంలో మహో గణ మంది. హాస్యరచనలో ఎన్నడును తన్ను క్రిందుపటమకొని పరుల పైకెత్తునే గాని తా నొక్కమాడైన పైచేయి యగుట కిచ్చగింపడు. నబాసికి సత్య కృత్య హాస్యభ్రాసంగంలో నిరంతరమూ ఆయనదే అంచవేసివెయ్యి. లోకజ్ఞాన విషయంలోమాత్రం కాంతం క్రిందై మనకాలిని మాటగొంతుంది. మునిమాణిక్యం మీదై ముసిముసినప్పులు ముంపులుచేస్తాడు. ఒక చిన్న తార్కాణ.....కాంత మన్నది “అ మాన్యుడేను తెల్ల నవ్వు నయ్యో! ఆనవసరంగా కొట్టాడుటండీ పిల్లవాణ్ణి. చైనా ఎక్కడున్నదో చెప్పనున్నాడు. వీడు చిన్నకథవాయ్! ఎక్కడపెట్టాడో యేకాం పుచ్చిపోయినాడు కామాలు, చెప్పలేకపోయినాడు.” అన్నది.

సూత్రాలు

భార్యా భర్తల భర్తాలు సూత్రీకరించి త్రోడీరించిచేసే రచన కా దీయనది. కాని, అందోకటి చెప్పి ఒకటి వదలలేదు. “చిన్నదై ఉన్నప్పుడు మా అవిడ చాకేమంత అందమైన మనసిలాగ రసమిచ్చేది కాదు... ..ఒక్కొక్కప్పుడు ‘భరవాలేదు. మా కాంతం సుమారైన అందకత్తె’ అని అనుకొనేవాడ్ని.” ఇది భర్తల భర్తం. “భర్త సుందరిమార్త అని

భృమకల్పించుకొన్నది. ఆ భృమతోనే అనందంగా తృప్తితో భూమిమీద ఉన్న నాలుగురోజులూ కాలం గడిపింది. లేనిపోనిది, ఎక్కడాదొరకని అసత్యమైన సౌందర్యంకోసం అన్వేషించి దాన్ని పొందలేక ఏడవలేదు.” ఇది భార్యాధర్మం. హిందూమత సంప్రదాయ సిద్ధంగా వివాహ మొకానొక పవిత్రకర్మ. వట్టి ఒడంబడిక కాదు. బహుజన్మకర్మ పరంపరా సంబంధి. గార్హస్థ్యకల్పకాని కిది తల్లివేరు. ఆధునిక నాగరక వాతావరణములో కుంకటివేరు తెగి కూలిపోతున్న యీ తరువు మునిమాణిక్యం చెత్తిలో ప్రోదినెంది పాతుకుంది. చిగిర్చి రెమ్మలుక్రమ్మి కొమ్మలుసాగి అందాలు కెమ్మింది.....

ధర్మసూత్రాలే కాదు ‘కామసూత్రాలుకూడ తెలిసినయి కాంతానికి చదువుకో పోయినా. చదువుకోకుండానే తెలుస్తయి యివన్నీ.’ “అవిడ, ఆయన బుజాలమీద చెయ్యివేసి అవసరం లేకపోయినా కొద్దిగా నొక్కి ఆమె వత్తుస్థలం ఆయన చెంపకు తాకించి నానావస్థ పడితేకాని ఆ స్నానాటిలు బయట పడేదిగాదు.”..... వెన్నెల్లో తెల్లని పాన్పుమీద శరద్రాత్రి అంతా గడిపి తూర్పుతీరాలు తెల్లవాతే సమయాన లేవబోతున్న పూడు వద్దవద్దని హత్తుకునే కాంతం గాఢ సుశ్లేష ఆయనకు జ్ఞాపకం చుట్టాంటుంది.” కార్యాన మంత్రి, నేవలో దాసి, సెజ్జపై రంధవి కాంతం సురంధర్కాలూ నిర్వహించింది.

ఇంతేగాదు ఈయన ప్రాసంగికంగా సూచించిన ధర్మరహస్యాలు కొన్ని ఉన్నయి. ఒకటి తిలకింపండి. “అవయవములు తట్టుకోలేని శక్తిమంతమైన యౌవనంలోనూ అందం ఉంది. ఆ పొంగు పోయిన తర్వాత జీవితానికి వచ్చే తృప్తి, గాంభీర్యము, శాంతము వీటిలోనూ అందం ఉంది.”

వైలి

సంప్రదాయసిద్ధంగా సంస్కృతమునూ, ఆసంప్రదాయసిద్ధంగా అంగమునూ తెలుగు గడప వెళ్ళినతర్వాత పురుషుల వ్యవహారంలో దేశీయాలు జాతీయాలు వెనుకబడినాయి. వంటయింటిలోనూ, పాకటింటిలోనూ ఇవి ఇంకను నిలిచిపోయాయి. ఇవన్నీ ఈ 'కాంతం'లో చక్కగా దీపిస్తున్నాయి. తెలుగు సంప్రదాయాలు పన్నిదాలు వేసికొని అల్లిబిల్లిగా అలుకొన్న తీవ్రజంపాలపై క్రొవ్విరులలాగ తెకతేరవిచ్చి వెలుగులు వెల్లిపోతున్నాయి. విస్తర భీతిచే వివరింప దలచను.

సర్వతోముఖమైన యీ పూడే నేనోన పిపాసువుల హృదయాల్లో తీయతీపు లూరిస్తుందిగాక !

బందరు. }
18-9-44 }

—పువ్వాడ శేషగిరిరావు.

కాంతుం

1

మా కాంతం అంత పొడగరికాదు పొట్టికాదు. పెద్ద
రూపసికాదు. కాని ఓ మోస్తరు అందకత్తె. ఆమె శరీర
చ్ఛాయ బంగారుపసిమిగాదు చామనచాయ. నవ్వుమొగము,
చక్కని నేత్రాలు. ఆమె కన్నులలో దివ్యజ్యోతి కనబడులా
ఉండేది.

మా కాంతానికీ నాకూ ఒప్పు చిన్నతనంలో నీవాహం
అయింది. చిన్నదై ఉన్నప్పుడు మా ఆపడ నాకేమంత అంద
మైన మనిషిలాగ కనిపించేదికాదు. అప్పుడప్పుడు నేను అత్తవా
రింటికి వెళుతూ ఉండేవాడిని. అల్లాంటప్పుడు ఆమెను చూస్తూ
ఉండేవాడిని. ఒక్కొక్కప్పుడు శరవాలేదు మా కాంతం
సుమారున అందగత్తె అని అనుకొనేవాడిని.

చూస్తూ చూస్తూ ఉండగానే, ఆ పిల్ల ఓణీలువేయటం
సాగించింది. నేనూ లాగులు వదిలేసి పంచెలు కట్టటం
ప్రారంభించాను.

ఓ సంవత్సరాది పండగకు నేను అత్తవారింటి కెళ్లాను. సాధారణంగా జుట్టు విరబోసుకొని వీధిలో ఎగిరే పిల్ల నాకు ఆ నాడు కనిపించలేదు. నేను హాల్లో కూర్చుని ఇటూ అటూ చూశాను. ఎక్కడా ఆ పిల్లజాడ కనిపించలేదు. మా బాస మరది అప్పటికి ఏడేండ్ల పసివాడు. నాడిని పిలిచి రహస్యంగా అడిగాను. “మీ చిన్న అక్కయ్య ఎక్కడుందిరా?” అని. వాడు శా కేమీ జబాబు చెప్పకుండా లోపలికి పరుగెత్తి కెళ్లి “అమ్మా చిన్న అక్కయ్య ఎక్కడుందే?” అని వాళ్ళ అమ్మను అడిగాడు. అవిడగారు ‘ఎందుకురా నాయనా!’ అంది. “శావ అడుగుతున్నా” డని చెప్పేశాడు. అప్పటికింకా కార్యం కాలేదు. ఈ మాటవిని మా అత్తగారు నవ్వింది. మా మరదలు బయటికొచ్చి నన్ను జూచి, అవ్వ! ఏమిటి శానా అది? అక్కయ్యో ఏంపని నీకు? అని విరగబడి నవ్వింది.

నాకు చాల సిగ్గేసింది. నేను గోడవేపు ముఖంపైకి మంచమీద పడుకొని నిద్రపోతున్నట్లు నటించాను. మా మరదలు పోయి ఇంటి పక్కనున్న అగడజను పిల్లలను లాక్కొచ్చింది నన్ను చూపటానికి. వాళ్ళంతా లోపల చేరారు. ఏవో గుసగుస లాడుకొన్నారు. నవ్వుకొన్నారు. ఆ తరువాత

ఒక్కొక్కరే వచ్చి నన్ను జూచి కడుపు చెక్కలయ్యేలాగున నవ్వుకొని వెళ్ళి పోయేవారు.

వీళ్లు ఎంతనవ్వినా నాకుమటుకు మా కాంతాన్ని చూడాలన్న కోరిక పోలేదు. అప్పటికి రెండేళ్లక్రింద చూశాను ఆ పిల్లను. ఇప్పు డెట్లా ఉందో!! పెద్దమనిషి అయినతనువాత పిల్లలు ఇట్టే ఎదుగుతారట! ఈ అమ్మాయి ఎంత ఎదిగిందో! బహుశః చీరలు కడుతూ ఉండవచ్చు! అని అనుకొంటూ అక్కడే పడుకొన్నాను.

నవ్వులు ఆగిపోయినాయి. ఎక్కడివాళ్లు అక్కడ నద్దు కొన్నారు. సాయంత్రం నాల్గు గంటలైంది కాస్త చల్లబడ్డది. లేచి ఊళ్లోకిపోయి గుక్కెడు కాఫీ తాగివద్దామా అని అనుకుంటూ కళ్లు మూసుకొని పడుకొని ఉన్నాను. ఇంతలో గాజుల గలగలలూ, క్రొత్త చీర రెపరెపలూ వినిపించినై. దానితో పాటు మగువ పొలపు దెలుపు నొక మారుతంకూడా సోకొంది పారిజాతకుసుమ పరిమళ భరితమైనది.

అయితే ఎవరో ఇంకో క్రొత్త ఆవిడ వస్తున్నది కాబోలు నన్ను చూసి నవ్విపోవటానికి అనుకొన్నాను. అంకుకని కళ్లు గట్టిగా మూసుకొన్నాను బాగా నిద్రలో ఉన్నవాడిలాగ.

ఆ వచ్చిన ఆవిడ ఎవ్వరోగాని, అందరిలాగ ఒక సవ్య నవ్వి పోలేదు. అసలు సవ్యలేదు. అక్కడే నుంచుని ఉన్నట్లు నాకు అనుమానం కలిగింది. కొద్దిగా కళ్ళు తెరిచి చూశాను. ఎవరో పదహారు ఏండ్లపిల్ల! ఆవిడ ఏదో ఎస్తువకోసం ఆ హల్లో వెనుకుతున్నట్లు నా ఊహకు తోచింది. బాగా కళ్ళు తెరిచి చూడటానికి భీషియం. ఎవరైతే మనకెందుకని కళ్ళు మూసుకొనే వయస్సు కాదు నాది.

ఇంతలో ఆ ఆమ్మాయి నా మంచం వైపుకే నడవటం నేను చూశాను ఎదుకో గుండె దడదడ కొట్టు కొన్నది. ఏదో ఆనందంకూడా ఉంది.

దాని శరీరానికి జరిగిన సంగతులనుబట్టి తెలుసుకొన్న విషయం ఏమిటా అంటే ఆమె సాదు బరిణికోసం వచ్చిందట. ఆ బరిణి నా మంచానికి ఇటు వైపున ఒక చిన్న బల్లపైన ఉన్నది. దాన్ని తీసుకోవాలెంటే నాపైగా వంగి తీసుకోవాలి.

ఆ పిల్ల ఒక క్షణం ఆలోచించి, అటూ ఇటూ చూచి ఎవ్వరూలేరని నిశ్చయించుకొని చటక్కున నాపైన వంగి ఆ బరిణి అందుకోబోయింది. డైర్యంగా బాగా కళ్ళవిప్పి చూశాను మా కాంతమే. పొడుగు ఎదిగింది, వల్లుచేసింది.

చాచు వచ్చింది. రెండేళ్లల్లో అంతమార్పు ఎల్లాగ వచ్చిందో నేను ఊహించుకోలేకపోయాను. పూతకొచ్చిన మామిడి గున్నలాగ తయారైంది. నువ్వుపైన రేకులు కట్టంగా వున్నవ్వుగా ఒకదానిని ఒకటి అంటిపెట్టుకొని ఉన్న మొగ్గల్ని పొత్తిలాగుంది ఆమె శరీరం. శ్రీ స్పర్శ తగలటం నాకు అదే మొదటినారి. చంద్ర దర్శనానికి మహోదధి పొంగి పల్లి నా హృదయం పొంగింది

ఆమె తెల్లని మొగంపై ఒక చిరువర్ష కన్నులు క్షీరసాగరంలో చంద్రుడు ఉదయించినట్లు అయింది. ఆమె నావంక చూచింది. వ్యాకరణానికి అతీతమైన ఆమె కన్నులలోని భాష నాకు అర్థమైంది. అప్రయత్నంగా నేను చేతులు చాచాను. నా ఆలింగనంలోకి ఆమె మెల్లగా జారింది. నేను మరింత గట్టిగా ఆమెను నా హృదయానికి హత్తుకొన్నాను. ఆమె స్గ్రసపడి నవ్వి, ముక్కుపైన వేలు వేసికొని 'తప్పు' అన్నది.

నేను చేసింది చాలా తప్పుపనట! ఎవరైనా చూస్తే ఏదో అంటారట!!

ఎవరేమన్నాసరే, ఆమెను వదలాలని నాకు బుద్ధివుట్ట లేదు. మరింత గాఢంగా కౌగలించుకొన్నాను.

ఇంతలో ఎవరో వస్తున్నట్లు అలికిడి అయింది. అయినా నేను అల్లాగే ఆమెను వదలకుండా ఉండటంజూచి, ఆ పిల్ల చటక్కున నా చెంపమీద మృదువుగా కొట్టింది. నేను వదిలేశాను. ఆ అమ్మాయి తుద్రున పారిపోయింది.

నా జీవితంలో అది దివ్యదినము. నా వల్లు అంతా పులకరించింది. ఆ పులకలు నా జీవితం అంతా అల్లాగే ఉండి పోతయ్యి అనుకున్నాను.

ఆ తరువాత కొద్ది రోజులకే ఆమె సతీత్వం స్వీకరించింది. మేము సంపూర్ణమైన అర్థంలో భార్యా భర్తలము అయినాము.

ఒక వెన్నెలరాత్రి ఆమె మూయింటికి రాచీ అయింది. ఆరోజురాత్రి ఆమె తెల్లని చీరకట్టునొని తెల్లని మల్లెపూలు జెడలో పెట్టుకొని, దొడ్లో ఆ వెన్నెలలో తిరుగుతూ ఉంటే జ్యోత్స్నాతరంగాలపై పుణ్యలోకాలనుంచి దిగివచ్చిన ఒక అప్పగవ్యవలె కనపడ్డది.

2

అప్పటికి నేను బి. ఏ. కెండ్రి సంచత్వరంలో ఉన్నాను. విజయనగరంలో చదువు. కాఫీజీ తెరిచారు. ఇహ వెళ్ళాలె. ప్రయాణం ఇంకా నాలుగురోజులు ఉంది అనిగానే నేను మా నాన్నతో అన్నాను. నాన్నా విజయనగరంలో పూటకూళ్ళ ఇంట్లో భోజనం ఏమీ బాగుండటంలేదు అని. అదీకాక క్రిందటి సంచత్వరం ఒక పిరిచనాలు వట్టుకొని ఎన్నాళ్ళో వదలక బాధించినై కూడాను. ఆ సంగతి మా నాన్నకు తెలుసు. మా నాన్న ఏమీ మాట్లాడలేదు. వియ్యంకుడికి ఉత్తరం వ్రాసిఉంటాడు. ఎందుకంటే మూడో రోజుకల్లా మా మామగారు పిల్లను తీసుకొచ్చి మా ఇంట్లో దిగబెట్టి వెళ్ళాడు.

“నాయనా విజయనగరంలో ఏళ్ళ ఒక్కడివిఉన్నా నెలకు ఇంపై పూపాయలు కానాలె. ఇంకవై పెడితే మీ ఇద్దరూ హాయిగా ఉండవచ్చు. కావకేస్తే ఇంకో నాలుగో అయిదో పంపిస్తారు. కోడలునుకూడా తీసుకెళ్ళు” అన్నాడు మానాన్న ప్రయాణం లేవనగా. లోపల

సంతోషంగా ఉన్నా పైకిమూత్రం కష్టంలేనివాడిలాగే నటించి
“ఊ ఎందుకునాన్నా” — అని అన్నాను.

ఈ మాటలు విని మా ఆవిడ ఫక్కున నవ్వింది. నేనూ
కొద్దిగా నవ్వుకొన్నాను. ఇంకా ఎక్కువగా సటన చేయటానికి
గీలు లేకుండాపోయింది. మర్నాడు ప్రొద్దున బండికే బయలు
దేరాము విజయనగరంలో కొన్న కాపురం పెట్టటానికి.

మా నాన్న మమ్మను చైలు ఎక్కించి కోడలుతో
చెప్పాడు. “కాస్త కనిపెట్టి ఉండు అమ్మయ్యా. వాడు
కష్టపడి పదివి వ్యాసు అయినాడా, అంతా సంతోషిస్తాము”

మేము విజయనగరంలో ఒక మేడలో కాపురంపెట్టాము.
క్రింద నంటగది ఉంది. పైన నేను చదువుకొనేగది. మా ఆవిడ
క్రింద మనులుతూ ఉంటుంది. నేను పై గదిలో హాయిగానే
చదువుకోనచ్చు ఆవిడతో ఏ సంబంధంలేకుండా. నా చదువు
ఏమో ఆటంకం కలగకుండా ఉంటానికి ఇల్లాంటి ఏర్పాటు
చేశాను.

పగల్గూ కాలేజీలోనే సరిపోయేది. రాత్రిళ్లు మా
ఆవిడ అజమానమీక్రింద చదివేవాణ్ని. ఆవిడ నాకు పెంద
లాడే భోజనంపెట్టి ఇహ హాయిగా చదువుకోండి వెళ్లి

అని చెప్పి పైకి పంపించేది. పరిక్షలుకూడా దగ్గరకు వచ్చినై. కష్టపడి చదవాలె. అందుకని నేనూ శ్రద్ధగా చదవాలన్న నిశ్చయంతోనే వెళ్లేవాణ్ణి. కాసేపు చదువుకొనేటట్టి విసుగు కలిగేది. “ఇదుగో కాంతం, ఒక్కసారి ఇల్లా ఎన్నావా?” అని పిలిచేవాణ్ణి. ఆమె వచ్చేదికాదు. తాను వస్తే నా చదువు ఎక్కడ పాడైపోతుందో అని ఆమెభయం క్రింద నుంచే కోప్పడేది. “ఎందుకండీ రావటం? చదువుకోండి” అంటూ.

నిజానికి ఎందుకూ ఆవిడ రావటం! ఏమీపనిలేదు. ఈ సంగతి జూపకానికివచ్చి, మళ్ళీ చదువుకొనేవాణ్ణి. కాని కాసేపటికి మళ్ళీ పిలుచక శిష్యునికాదు. “కాంతం ఒక్కసారి రావాలె” “ఎందుకండీ” అనేది ఆవిడ. “ఎందుకేమిటి తెలియటంలా—ఈ కిటికీ ఇల్లాగ తీసిపెట్టాలెందుకూ” అని నేను కోప్పడితే ఆవిడ “కిటికీ తీసిపెడితే మీకు వచ్చిన ఇబ్బం దేముడండీ ఊరి కే గోల! చదువుకోండి” అని మళ్ళీ అంటుంది.

ఎల్లాగ చదువుకోటం. ఆ సమయానికి ఉక్కగా ఉండేది. ఇందుకని ఆమె వచ్చి కాసేపు విసిరితే ‘హాయి’ చదువుకొందును. ఆవిడ రాదు.

ఉక్క లేకపోతే చలిగా ఉంటుంది. చలిగా ఉంటే ఆవిడొచ్చి శాలువ కప్పాలె. ఆ శాలువ ఎక్కడుందో నాకు అసలు కనపడదు. పరుపుక్రిందే ఉందంటే చూడండి. కనపడుతుందని అంటుంది కాసి నాకు ఆ శాలువ ఎంతవెతికినా కనపడదు. ఆ సంగతి నాకు అసలు తెలుసు. అందుకని నేను నెతకనుకూడా వెతకను. ఆమెనే కేకలేస్తాను రమ్మని. నా చనువు ఎక్కడ పాడైపోతుందో అని ఆవిడగారు రాదు.

ఆ తరువాత పది నిమిషాలకు టైము ఎంత అయిందో అని గడియారంవంక చూస్తే పది అయి ఉంటుంది. పదింటి కల్లా పడుకొని మల్లీ తెల్లనాడుగూమున లేవటం మంచిదని నూనాన్న ఎప్పుడూ చెబుతూ ఉండేవాడు. తండ్రిమాట విన్నాలె. అందుకని వెంటనే పడుకొంటానికి నిశ్చయించుకొని పడుకొనేవాణ్ని. చలికాలం అయినా పడుకోబోయేటప్పుడు నాకు చెంబెడు మంచినీళ్లు త్రాగడం అలవాటు. అందుచేత కాంతాన్ని మల్లీ కేక వేయక తప్పేదికాదు. “కాంతం కాసిని మంచినీళ్లు ఇచ్చిపో” అని నేను పిలిచేవాణ్ని. ఈ కేక విని ఆవిడన్న ముసలమ్మకూడా మా ఆవిడను కోప్పడేది.

“ఏమిటమ్మాయ్ వెళ్లు. మంచిసీళ్లు ఇవ్వకపోతే ఎట్లానూ? ఎంత దాహంగాఉందో వాపం బిడ్డకు!” కాంతానికి తెలుసు మంచిసీళ్లు పండుకొనే సమయంలోకాని అడగవని. చెరువు కట్టిపెట్టానని తెలుసుకొని అప్పుడు వచ్చేది అవికారు పై గదిలోకి. అంత కట్టుదిట్టంగా సన్న బిడ్డ చూపించి ప్యాసుచేయించింది.

నేను పది పుస్తకాలన్నా దీర్ఘకముందే గది గుమ్మంలో గాజుల చప్పుడు వినిపించేది. గుండుచెంబుతో నీళ్లు పెట్టుకొని, వెండి పళ్లెంలో ఫలహారాలు పెట్టుకొని రతీదేవిలాగ తయారై వచ్చేది ఆవిడ. ఆమె రాకకోసం నేను 'నీరీక్షిస్తున్నమాట నిజమే. అయినా, అనేవాణ్ణి "అప్పుడే ఎచ్చాన్" అని. "అప్పుడే ఏమిటండీ పది కావస్తుంటేనూ" అనేది ఆవిడ. నీవు వస్తే నాపని సాగదు అని నేను నన్నటం, నేనేం జేశా నండోయ్ మీరు వ్రాసుకోండి అని ఆమె అనటం మామూలుగా జరిగే సంభాషణ

ఆవిడ నా దగ్గరకొచ్చి, నా బల్లకు దగ్గరడిన్న టిఫాయ్ మీద నీళ్ల చెంబు, వెండి పళ్లెంపెట్టి పైన గుండు పుస్తకాలు మూతపెనుతుంది.

ఆవిడ రావడంనల్ల నా చదువుకేల నష్టం! నిజానికే. నాపని నేను చేసుకోవచ్చు ఆ వచ్చినమనిషి చప్పుడు పడుతోంది నిద్రపోతే.

అక్కడ అర్థంము దునుంచుని ఆవిడ అలంకారం ప్రారంభిస్తుంది. నాదుబొట్టు, స్నో, పోడరు, పూలచెండూ ఇవన్నీ కనపడాలె. వీటికోసం అస్వేషణ మొదలు. ఏమండీ నా స్నోబాటల్ చూశారా? అని మొదటిప్రశ్న. నిజానికే

ఆవిడ స్నో డ్రాఫ్ట్ విషయమై నాకు తెలియాలిసిన అవసరం ఏమీలేదు. ఇహ దానికోసం వెతకటంలో నా కాంపోజిషన్ పస్తకాలన్నీ చిందరవందర అవుతై. అలమారలోని రెండు టీ కప్పులు పగిలిపోవచ్చు. కొంతసేపై సతరువాత అది నేను కూర్చున్న కుర్చీకి నగ్నగావెనకాలున్న గూట్లో కనిపించటంచేత ఆవిడ నా బుజాలమీద చెయ్యివేసి అవసరం లేకపోయినా కొద్దిగా నొక్కి, ఆమె వక్షస్థలం నా చెంపకు తాకించి, నానా అవస్థాపడితేగాని ఆ డ్రాఫ్ట్ బైటక వేదికాదు. ఆ స్నో ఆమె కన్నులు దుద్దుకొని నాకు కాస్త దుద్దుకేసి.

సతరువాత తలనూనె సీనాకోసం వెతకటంలో ఆవిడ నేను కూర్చున్న కుర్చీమీదే ఎక్కి అలమరలో పై భాగా న్నుంచి తీయాలె. ఆ సమయంలో ఆమె తూలి పడిపోవ బోవటం నేను చటుక్కునలేచి నడుము పట్టుకొని ఆపి, ఆ తరువాత ఆమెను పసిపిల్లను ఎత్తుకొన్నట్లు ఎత్తుకొని దిశటం జరిగేది. దీనికి ప్రతిఫలంగా ఆవిడ కాస్త సుగంధ ద్రవ్యాన్ని నా తలకురాచి చక్కగా పాడటతీసి తల దువ్వేడి.

సాదుబొట్టుకోసం, దువ్వెనకోసం, పాడరు డబ్బా కోసం ఆమె వెతుక్కోటంలో నా చుట్టూ ఎన్నో ప్రదక్షిణలు అయ్యేవి. ఆ వస్తువులన్నీ నేను కూర్చున్న ప్రదేశానికి

అట్లూ ఇట్లూ ఉంటూఉండటం మూలానా, ఆవిడకు ఇట్లాగ చేయక తప్పేదికాదు. ఆవిడ వచ్చేసరికి దిద్దుతూ ఉన్న కాంపోజిషన్ పుస్తకం నా వంక జాలిగాచూస్తే, నేననేవాణ్ని “ఇహ నీ సంగతి రేపు — ఇప్పుడు వీళ్లేదు” అని మిగతా పుస్తకాలన్నీ కళ్లు మూసుకొని బల్లకిందపడి నిద్రపోయేది.

ఆ తరువాత ఆవిడ బ్రోచ్ కనిపించేదికాదు. కనిపించినా అది సరిగ్గా పెట్టుకోటం ఆవిడకు తెలియదు పట్టేటూ పిల్లి భావటంచేత, కొన్నాళ్ళపాటు అయినా నేనే ఆవిడకు భాగ్యవస్తువుగా ఉండి చెప్పాలి అవసరం కలిగింది. ఆవిడ పామెట నద్ది ఈ అలంకారం విషయమై నేను శ్రద్ధ వహించాలని వచ్చింది.

ఈ గొడవంతా చూస్తూ నవ్వుతూఉన్న మల్లె పూచెండును అప్పుడు మా ఆవిడ ఎత్తుకొని ముద్దాడి, కళ్లకు అద్దుకొని నా చేతుల్లో పెట్టేది. నా చేతులమీదుగా అది ఆమె ముచ్చట ముడిలోకెక్కి అర్థచంద్రాకృతి తాల్చేది.

ఈ పసిమటుకు అంత తొందరగా అయ్యేదికాదు. అల్లాక్కానండీ అంటూ ఆవిడ దాన్ని తీసి చాలాసార్లు నాకు ఇస్తూ ఉండడంవల్ల, ఆ చెండు నా చేతుల్లోనుంచీ ఆవిడ చేతుల్లోకి, ఆవిడ చేతుల్లోనుంచి నా చేతుల్లోకి మార్చేది

కిలకిలా నవ్వుతున్న పసిపిల్లలాగ. అప్పటికి ఆవిడ అలంకారం ఒక విధంగా పూర్తి అయ్యేది.

అగరు వత్తులు అలమారులో, పై అరలో ఉంటే, అది ఆవిడకు అందదు. అందనప్పుడు నన్ను తీయమనాలె. ఆవిడ అల్లాగ అనదు. అక్కడకు వెళ్లి ముందు పరియత్నం చేస్తుంది అందు కోటా నికి. అప్పుడు నన్ను పిలుస్తుంది “చూడండి కాస్త అవి తీయాలె” అంటూ. రోజూ ఇల్లాగే అంటుంది. అయినా నాకు అవి ఏమిటో ఎక్కడినుంచి తీయాలో తెలిసేసికాదు. అందుకని నేను అడిగేవాణ్ని ఏమిటి నీకు కావాలిని? అని. ఆవిడ అటు వేలుచూపేసి నవ్వుతూ. “అవా? టీ కప్పులా? వక్కలా?” అని నాకు వచ్చిన పేర్లన్నీ వల్లిస్తూఉంటే ఆవిడ ఉహు, ఉహు అంటూ నవ్వుతూ ఉండేది. అవి నాకూ అంకవు. అందుకని ఎడం చెయ్యి ఆమె బుజంపై నవేసి, ఎగిరి కుడిచేత్తో వాటిని క్రిందకు నెట్టేవాణ్ని. పోనీ వాటిని క్రింది అరలో ఉంచరాదా అంటే “వద్దండీ క్రింది అరలో ఉంచుతారుటండీ ఎక్కడన్నా!” అని నవ్వేది. క్రింది అరలో ఉంచటం వల్లి తెలివితక్కువపని అయినట్లూ నాకు ఆమాత్రం తెలియకపోవటం విచిత్రమైనట్లునూ!

అగరు వత్తులు వెలిగించటం ఒక అరగంట పని ఎందుకూ అంటే ఆమె అవి వెలిగించటానికై నిష్పూల్లు గీస్తే నేను దాన్ని ఉఫ్ అని ఊది ఆర్పేవాడిని. ఆమె మళ్ళీ గీస్తే నేను మళ్ళీ ఆర్పేవాణ్ణి. ఇల్లాగ ఎన్నిసార్లు అయినా బరిగేది. చివరకు ఎట్లాగో తంటాలుపడి ఆవిడ అగరువత్తులు వెలిగించేది. సుగంధ భరితమైన ఆధూమం గదంతా ఆవరించి నాకు కొంచెం మత్తు కలుగజేసేది.

ఆమె చెయ్యవలసిన పని అంతా అంతటితో పూర్తి కావటంచేత ఆమె నా పక్కనేఉన్న మంచంపైన కూర్చునేది. మర్నాడు క్లాసులో చెప్పవలసిన పాఠం నేను ఒక్కసారి చదవటం అవసరం. హిస్టరీపుస్తకం తెరిచి చదవటం ప్రారంభించేవాణ్ణి.

మా అనడకు హిస్టరీఅంటే బొత్తిగా ఇష్టం లేదు. అందులో అభిరుచి కలుగజేయాలని, తల్లికోట యుద్ధాన్ని గురించి, హెన్రీ-డి-యెల్ ను గురించి ఆమెకు చెప్పాను. చెప్పినా ఆమెకు ఏమీ అభిరుచి కలుగలేదు. అందుకని ఆవిడ “చచ్చిపోయిన వాళ్ళ సంగతులు ఎందుకండీ, తల్లికోటయుద్ధం ఎల్లా తగలెడితేనేం! హెన్రీ-డి-యెల్ కు ఎంతమంది భార్యలైతేనేం!” అని అనడం మామూలు.

నేను పుస్తకం తెరిచి ముందు పెట్టుకొంటే ఏం లాభం. ఒక్క విషయమూ బుర్రకు ఎక్కేదికాదు.

ఇంతలో ఆవిడ వక్కపలుకులు నా నోటికి అందించేది. నేను వక్కలతో పాటు ఆమె వేలునుకూడా అందుకొని పంటితో నొక్కితే, ఆవిడ వేలునులాక్కొని “అబ్బ! ఏమిటండీ ఎందుకూ కొరికారు!” అని అడుగుతుంది. నేనంటాను— “అల్లా కొరక్కపోతే—నోట్లో వేలుపెడితే, కొఱకనేరని అమాయకుడమ్మా మా ఆయన అని నీవు అందరితో అంటావు అందుకని. ఏదీచూడనీ నొప్పెట్టిందా?” అని. దాని తరువాత ఆవిడ లేత తమలపాకులు చిలకలుచుట్టి ఇవ్వటం నేను సమలటం కబుర్లుచెపుతూ. దీనితోనే అయి పొద్యేది ఒక గంట.

అప్పటికీ నిద్రవేళ. మా కాంతం ఆవలించి రెండు చిటికలువేసి అమ్మకింటూ నడుచువాళ్ళేది. ఆ నిద్రవేళ నేనుమటుకు ఏం చదవగల్గును! ఆ పుస్తకాన్ని మూసి బట్ట మీద పెట్టి, పడుకోటానికి సిద్ధపడేవాడిని.

అదేగాక మత్తెక్కించే పరిమళాలు, ఉపభోగ సూచక మైన ఆ తెల్లని శయ్యా నన్ను ఆహ్వానిస్తుంటే ఏమంటానికి

తోచేదికాదు. మా ఆవిడ వలకపోసిన నవ్వులన్నీ ఆస్మతి
 వాల్చినట్లు మల్లెపూలన్నీ ఆ పక్కపైన పడి, దొడ్లుతూ నన్ను
 ఆహ్వానించేవి. ఆపళంగా నేను దీపం తగ్గించటానికి
 ఆవిడ నవ్వుతూ, పక్కకు ఒత్తిగిలి, ఆమె దిండుపైన నా తల
 పెట్టుకొంటానికి కాస్త చోటు ఇచ్చేది.

4

నూ ఆవిడకు ఇంగ్లీషురాదు. రాకపోయినా కొన్ని ఇంగ్లీషు మాటలు మధ్య మధ్య ఉపయోగిస్తూ ఉండటం మూలాన, ఈవిడకు ఇంగ్లీషు వచ్చునేమోనని ఇతరులు అనుకోవచ్చు. “మీరు మాట్లాడుతూ ఉంటే నాకేదో అర్థం అయినట్టే ఉంటుందండీ” అని కూడా అంటూ ఉంటుంది ఆవిడ.

కాబట్టి మంచి ఊహ, తెలివితేటలూ ఉన్నాయని తోచి, దీనికితోడు శాస్త్ర చదువుచెవితే ఇట్టే అల్లుకు పోతుందనుకొన్నాను. నూ ఆవిడ ఇంగ్లీషు మాట్లాడుతూ ఉంటే వినాలనీ సరదా పుట్టింది. అదో కష్టమైన పనికాదు. నా చేతులోపని! ఊళ్లో వాళ్ళ అందరికీ, చెపుతున్నా కదా నా స్వంత భార్యకే చెప్పుకోలేనా!

ఇంగ్లీషు పుస్తకం ఒకటి కొనుక్కొచ్చాను. అక్షరాలు గుర్తుపట్టటం నాలుగైదు రోజుల్లో వచ్చింది. చాలా సంతోషించాను. నేను అనుకొన్నట్లు తెలివితేటలు ఉన్నవి. చెబితే వస్తుంది. రోజూ ఓ గంట రెండు గంటలు శ్రమపడిచెప్పి

నాలుగు నెలల్లో ఏప్ రీడరు పూర్తిచేయించ గలుగుదును. ఒకటి రెండు సంవత్సరాల కల్లా ఇంగ్లీషు పేపరు తాను స్వయంగా చదువుకొనే శక్తి వస్తుంది.

ఆ తరువాత భార్యాభర్తల జీవితానికి అదో శమాషాగా ఉంటుంది. నేను ఇంటికి రావటంతోనే ఆవిడ ఇంగ్లీషుతోనే స్వాగతం ఇస్తుంది. నేను క్లబ్బుకు వెళ్ళాలని అవసరమూ ఉండదు. బైట వరండాలో పడకకుర్చీలో జేర్లడి కూర్చుంటే మా ఆవిడ నాకు ఎదురుగా కుర్చీలో కూర్చుని అంచక్కగా పేపరు మొదటినుండి చివరదాకా చదివి విసిరిస్తుంది. మొదట్లో ఉన్చారణలో కాస్త తప్పులు వస్తే నేను చెబుతూ ఉంటాను.

అయితే పేపరు చదివించటమే నా ఏకైక ఆశయంగా పెట్టుకోలేదు. ఏలైతే బెనారెస్ విశ్వవిద్యాలయ మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షకు కట్టించి ప్యాసుచేయిస్తా మనుకొన్నాను. “పరీక్షలుప్యాసై ఉద్యోగాలు చేస్తుందా ఎందుకయ్యా నీకీ షిచ్చి” అని అయినవాళ్లు అందరూ అంటే అంటారు. ఆ మాటలు లెక్క జేయకుండా చదివించటమే ముఖ్యమని కొన్నాను.

ఆ పరీక్షగనక ప్లాస్టు అయిందా ఆ తరువాత ఎల్లాగో కష్టపడి బి. ఎ. దాకా చెప్పించాలనే నా ఊహ.

అప్పటికి మా ఆవిడకు పదహారేండ్లు. ఇంకా పిల్లా జెల్లా కలగలేదు. అందుకని నేను ఊహించినదంతా అసంభవము ఏ మాత్రము కాదు. భగవంతుడి దయ ఉండాలని, అనునొన్నదంతా అక్షరాలా జరగటానికి అవకాశాలున్నాయి.

మా ఆవిడకు చదువు ప్రారంభించి ఒక్కసారి అయినా కాలేదు. అప్పడే ఆవిడ చిన్న చిన్న వాక్యాలు చదవటం వ్రాయటం సాధన చేసింది. ఇంగ్లీషు ముక్కలు ఆడవాళ్ళే అనాలి. మొగవాళ్ళ నోట్లోబడి అవి మొద్దుబారి పోతవి. అందం అంతా నశిస్తుంది. మా ఆవిడ క్యాట్-శాట్ అపాన్-అ మ్యాట్ అని అంటూ ఉంటే, వీణల మీటుల్లాగ ఉంచిగాని మరొకవిధంగా లేదు.

నన్ను లోపలికి రండి అనాలిసి వచ్చినా బై ట్లికి వెళ్ళండి ఆసి అనాలిసి వచ్చినా ఆమె ఇంగ్లీషుతోనే అంటూ ఉంటే విని ఏంతో సంతోషించాను.

ఆవిడకు చాలా ఉత్సాహంగా ఉండేది ఒకపాఠం చెప్పి ఇది సాయంత్రానికల్లా కంఠస్థం చేయనుని చెప్పి నేను

వెళ్ళేవాణ్ణి. స్కూలుపని కావడంతోనే పడుకెత్తుకుంటూ వచ్చేవాణ్ణి పాఠం అప్పజెప్పు కుందామని. న్నానంజేసి మంచి తెల్లచీర కట్టుకొని పూలుపెట్టుకొని కుర్చీలో కూర్చుని చదువుకొంటూ ఉంటుంది నేను చెప్పినప్పటి పాఠం అని అనుకొంటూ ఇంటికొస్తే మా ఆవిడ వంట ఇంట్లోనుంచి కేక పెట్టేది. “వస్తున్నా వస్తున్నా” అంటూ. వంట ఇంట్లోకి పోయి చూస్తున్న కదా ఆ ఇంట్లోను వున్న కం చాప రాబ్బిస్తుమీద ఉండేది. ఇలాంటి దృశ్యాలు నన్ను చాలా నిరుత్సాహం పరచినవి.

అయినా నేను చదువు చెప్పటం సాగించాను. ఎందుకో ఆవిడకు మొదట్లో ఉన్న ఉత్సాహంగాని పట్టుదలగాని తరువాత తరువాత లేకపోయినై. పాఠం చెబుతూ ఉత్సాహంగా ఉన్న సమయంలో, మా ఆవిడ “ఉండండి ఉండండి ఒక్కక్షణం.” అని గబగబునలేచి వంట ఇంట్లోకి పడుకెత్తి “ఛా ఛా వెధవ పిల్లి సొంట్లు సోధిస్తుంది, పారిపోయ్యే పారిపోసింది” అనుకొంటూ, అది ఇది సవరిస్తూ, అక్కడే ఓ అరగంట ఉండటం, ఈ లోపల నేను నిద్రపోవటం జరుగుతూ ఉండేది.

పగలు నాకు తీరిక ఉండేది కాదు. రాత్రి నిద్ర వేళా! చదువు సాగేది కాదు. ఒకరోజున పట్టుబట్టి కూర్చోబెట్టాను ఏమైనా కానీ ఓ ముక్క చెబుదామని. ఆవిడ కళ్లు మూస్తూ, తెరుస్తూ, చిటిక వేస్తూ, వింటూన్నది. ఇంతలో ఆవిడ, ఏదో ముఖ్యమైన విషయం జ్ఞాపకానికి వచ్చి నట్లు ఉలిక్కిపడి, “అయితే చూడండి — ఈ చదువుకేం కానీండి, రేపు కార్తీకమాసానికి యుద్ధం ఆపేసి సవరణలు చౌక చేస్తారుటగా” అన్నది.

ఆ మాట పొందిక ఒహుబాగుంది. యుద్ధం ఆపేసి సవరణలు చౌక చేస్తారుట! అంటే సవరణలు సరిగ్గా జేసి, అడవాళ్ళను ఏడిపించేందుకే అసలు ఈ యుద్ధం చేస్తూ ఉన్నట్టూ, కానీపు ఏడిపించి పాపం, ఇక చాలా వీళ్ళను ఏడిపించటం అని స్త్రీలకై జాలిపెట్టచి, ఈ యుద్ధం ఆపేయటానికి ఎవరో సిద్ధమైఉన్నట్టూనూ!

ఆ ఒక్కసారే కాదు. నేను ఎప్పుడు చదువు మొగిలు పెట్టినా ఆవిడ సవరణల గొడవే ఎత్తేది. సవరణలు చౌక చేయడాన్ని గురించి ఆవిడ బోలెడు వదలతలను వినేది.

ఈ మధ్య ఒకసారి మిత్రమండలి వారికి ఎక్కడో అఖండ విజయం కలిగిందని పేపరులో పడ్డది. ఆ రోజు

సాయం ప్రాతే మా ఆవిడ అన్నది. “ఏమండీ మీరు వెళ్లారా” అని. “ఎక్కడికి” అన్నాను. “అయ్యో నా బొందా! మీరు వెళ్ళినేలేదూ? మీ రెండుకు ఎప్పుడూ! మనకు ఆ నేర్పు, ఆ పొండిక ఉంటే, ఇంకా అనుకోవలసిందే ముందీ! ఇవ్వాలి మధ్యాహ్నం ఫిరంగి వేసి తరువాత ఒక గంటసేపు సవరసులు చౌకగా అమ్మేశారట!” అన్నది.

నేను నవ్వి “ఛా వ్యధేనే తెలివి తక్కువదానా సవరసులు ఎందుకు అమ్ముతారు చౌకగా?” అన్నాను. ఆ పళ్ళంగా మా ఆవిడ ముఖం చేటంత చేసుకొని “అయ్యో నన్ను తగలెయ్య!! మీ రింతకూ వినలేదా! మన నాళ్ళకు యుద్ధంలో జయం కలిగిందట. అందుకని ఒక్క గంటసేపు సవరసులు చౌక చేయమని కలెక్టరు ఆర్డరు ఇచ్చాడటండీ!!” అని బారలు తీస్తూ చెప్పింది. మొత్తంమీద మా ఆవిడకు సవరసుల మీద ఉన్న శృష్టి చదువుమీద లేదు. ఒక విధంగా సవరసులు చౌక అయినదాకా చదువు ఆపేద్దామన్నట్లు సూచించింది.

నేను ఒప్పుకోక, అల్లాగే పట్టుబట్టి చదువు సాగించాను. కాని నాకు ఒకటి తోచింది. నా దగ్గర ఆవిడకు చదువు సాగేట్లు లేదు. చదువుకని కూర్చోటం ఏమో

కబుర్లు చెప్పటం !! ఆ కబుర్లకు అంతూ పొంతూ లేదు. ఎవో చెప్పేది. నవ్వేది. ఒకటే నవ్వు.

పోనీ పగటి పూట నేను స్కూలుకు వెళ్ళిపోయిన తరువాత ఆవిడకేం పనుంది ! చదవకూడదూ ? అహ. నిద్ర అంటుంది. ఎవరోవస్తే మాట్లాడతూ కూర్చున్నాను అంటుంది. ఎవో అంటుంది. మొస్తామీద ఆవిడకు ఏమీ తీరిక లేనట్లే తేలుస్తుంది.

అందుకని ఇహ ఇట్లాకాదు. ఈవిడను స్కూలుకు పంపితే మంచిది అనుకొన్నాను. తొమ్మిదింటికల్లా వంట జేస్తుంది. అంతగా అయితే నేనుకూడా సాయంజేస్తాను. ఇద్దరంకూడా తొమ్మిది, తొమ్మిదిన్నరకు భోజనం చేస్తాము. ఆవిడను అల్లా ఆడస్కూలుకు పంపి, నేను ఇట్లాగ మా స్కూలుకు వెళ్లవచ్చు. ఏమీ ఇబ్బంది ఉండదు. సరే అల్లాగే చేద్దామని నిశ్చయించుకొన్నాను.

స్కూలులో చేరి ప్రతిదినమూ బడికి వెళ్లటం అలవాటైనతరువాత, చదువుయందు ఆమెకు తప్పకుండా అభిలాష ఎక్కువ అవుతుంది. చదువుకొనే ఇతర ఆడవాళ్లను చూస్తుంది.

బాగా చదువుకొని పెద్ద పరీక్షలు ప్యాసై వాళ్లవలె విద్యా వంతురాలు కావాలని నిశ్చయం ఆమెకు తప్పక కలుగుతుంది.

అని ఇట్లాగ నిశ్చయించుకొని, ఈ సంవత్సరం ఆవిడతో చెప్పాను. స్కూలులో చేరవలసిందని ఎంతో ప్రోత్సాహం చేశాను. విద్యావంతురాలైన స్త్రీకి సంఘం ములో కలిగే గౌరవం, మర్యాద ఎట్లాగ ఉంటుందో, విద్య లేని స్థితి ఎంత నీచమో ఆమెకు తెలిసేట్టు, నా నేర్పు ఉపయోగించి చెప్పాను.

నేను చెప్పినదంతా విని ఆవిడ నిరసనగా నవ్వి అయితే, ఎప్పటినుంచి వెళ్ళమంటూ బళ్ళోకి నన్ను? అని అడిగింది.

రేపు జూలై నుంచి వెళ్లు—అన్నాను. అది విని జనవరి నెల ఆవిడ ఎదో ఆలోచించి, “అంటే—వైశ్రం, వైశాఖం, జ్యేష్ఠం, ఆషాఢం” అంటూ వేళ్ళ కణుపులు లెక్కబెట్టి, “ఉహూ” అని తల విసురుగా ఊపింది ఏమీ లేదన్నట్లు.

“ఏం ఎందుకు వీలేదూ?”

ఆవిడ విరగడి నవ్వుతూ, వీల్లేదండీ—బొత్తిగా వీల్లేదు. అని, నవ్వుతే జేహం కదలటంవల్ల సళ్ళొదిలిన నీపీ బంధాన్ని సవరించుకొంటూ గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది.

ఆ సంవత్సరం జూలై నెలలో ఒకరోజున మా ప్రథమ సంతానం రుక్కుతల్లి పుట్టింది. పురుటి గదిలోనుంచి మా మరడలు బైటివచ్చి “కూతురు! కూతురు కలిగింది బావా నీకూ!” అని చెప్పి “అంతా నీరూపే బావా ముక్కు నీ ముక్కు! నోరు నీ నోరు! కళ్లు నీ కళ్లు!” అని వర్ణించింది.

రుక్కుతల్లి పుట్టిన మరుసటి జూలైలో నాకు టైఫాయిడ్ జ్వరం రావటంవల్ల, ఆవిడ స్కూలులో చేరాలనే ఆలోచనే రాలేదు.

ఆ తరువాత కాంతానికి రెండేండ్ల కొనసారి కాన్పు వచ్చి, సుశీ, శాస్త్రి, రాధ, విజయులు వరుసగా పుట్టారు. బిడ్డల తల్లి అయిన తరువాత, కాంతానికి పిల్లలతోనే సరి పోయింది. ఆవిడ చదువుసంగతి అనుకోన్న వాళ్లు ఎవరూలేరు.

ఈ విధంగా మా ఆవిడ ఇంగ్లీషు చదువు ది—క్యాట్ శాట్—అపాన్—ద మాట్ తో పూర్తి అయింది. కాని

మా కాంతుం తెలుగులో కాస్త చదువు కొన్నది. ఆవిడ చిన్నప్పుడు పనేండ్లదాకా ఏకో స్కూలులో చదివింది. ఆ తరువాత ఇంట్లోనే ఉండి, వాళ్ళ అమ్మదగ్గర, నాన్న దగ్గర కొన్ని విషయాలు నేర్చుకోంది.

లంకాయాగం, కుచ్చెలకథ మొదలైనవి ఆమె చెప్పు కొన్నది. కుచ్చెల కథలో కొన్ని ఘట్టాలు ఆమె చదువుతూ ఉంటే దుఃఖం ఆపుకోటం కష్టం అయ్యేది. గోవుపాట కూడా అల్లాగే పాడేది ఆవిడ.

మా ఆవిడ కుమారీశతకం, నృసింహశతకం చదివింది. కృష్ణ కర్ణామృతంలోని కొన్ని శ్లోకాలు కంఠతావచ్ఛు. ఆస్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలు పాడేది. భాగవతంలో నుంచి ప్రహ్లాదచరిత్ర, కుచేలోపాఖ్యానం ఆవిడ చక్కగా అర్థం తెలిసి చదవగలిగి ఉండేది.

ఆవిడకు శ్రీరామూడు అయోధ్యలో ఉండేవాడని తెలుసుగాని ఇప్పటి వైస్ రాయ్ ఎక్కడ ఉంటాడో తెలియదు. రామచంద్రమూర్తి దండకారణ్యానికి ఏ మార్గాన పోయినాడో ఏ యే ఆశ్రమాల్లో ఆగినాడో తెలుసుగాని.

ఇక్కడనుంచి మద్రాసుకు ఎక్స్‌పోర్టులో, ఏ బండి ఏక్కాలో, ఎక్కడెక్కడ మారాలో తెలియదు. పంచాంగం చూచి తిథి వార నక్షత్రాలు చెప్పగలదు కాని రైల్వేగైడ్ చూడ లేదు.

5

కాంతం ఏ మాట అయినా వెటకారంగా అన్నా విను
పుగా అన్నా తమాషాగానే ఉండేది. కోపం వచ్చే సమ
యంలో చటుక్కున నవ్వుమాట అనేసేది. దానితో వ్యర్థం
నవ్వు కొనే వాళ్ళం. ఆ వచ్చిన కోపం అంతా దాని వాదన
అదే పోయ్యేది.

అమ్మాయిని చూచి వస్తాను, నా లు గు రో జు ల
ప్రయాణానికి కావలసిన బట్టలు కాస్త సంచిలోపెట్టి ఇయ్య
మని అడిగాను ఒకసారి మా కాంతాన్ని. రెండు మూడు
చొక్కాలు, ధో వ తు లు వేసి ఇస్తుంది కదా అని అను
కొన్నాను. తీరాప్రయాణం అయి బండిలో ఏక్కి చూచు
కొంటే అందులో ఒక్కచొక్కా, ఒక్కధోవతీ ఒక్క
తువాలా ఉన్నాయి.

“ఇదేమిటే కాంతం. ఎల్లాగ సరిపోతవి ఇవి ” —
అని అడిగాను.

“సరిపోకేం ? బాగానే సరిపోతై ” అన్నది కాంతం.

“చాలవు ఊరికే వాదిస్తూ కూర్చోక ఇంకా రెండు ధోవతులూ, మరిరెండు చొక్కాలూ ఇయ్యి” అన్నాను కోపంగా.

ఎందుకండీ. ఎక్కడన్నా పారేసుకొస్తారు అన్నది ఆవిడ నవ్వుతూ. నాకు బిళ్లు మండి పోయింది. “పారే నుకు రావటం ఏమిటి? ప్రయాణం చేసినప్పుడల్లా బట్టలు పారేసు కొస్తున్నానా? అన్నాను విసుగ్గా.

“అంతకోపం ఎందుకండీ? పారేస్తే పారేయూ వచ్చు. అందుకని అన్నాను” అంది.

ఇల్లాగ ఆవిడమాట దేనికీ అందకుండా అంటుంది పారేస్తే పారేయ వచ్చుట. అల్లాగ అయితే ఎన్నో జరగ వచ్చు. నాకు ప్రయాణం చేస్తున్నప్పుడు రైల్వో వంకరూపాయల నోట్లుఉన్న ఒక పర్స దొరకవచ్చు. లేకపోతే కృష్ణ నంతైన మీద రైలు విరిగి పడిపోవచ్చు. మా రైలు ఇంకో రైలుతో కొట్టుకోవచ్చు. ఈ వచ్చుచచ్చులు భవిష్యదర్శి బుల వర్ణపదంబులు—అనిగదా సూత్రం — తెలియకా? తెలిసే మాట్లాడుతుంది ఆమె.

ప్రయాణానికని బయలు దేరినపుడు చేతులో సరిగ్గా కావలసిన దానికంటే నాలుగు రూపాయలు ఎక్కువగా

ఉండాలని నా ఉద్దేశం. పొరుగుూరులో ఏ సమయానికి ఏమీ కర్చు వస్తుందో! అక్కడ మనకు ఎవరిస్తానూ కావలసినస్తే! అందుకని నాలుగు రూపాయలు ఎక్కువగానే జేబులో వేసుకొని బయలు దేరుతూ ఉంటాను.

మా ఆవిడకు ఇది బొత్తిగా నరిపడకు. జేబులు నెతికి ఎక్కువగా డబ్బు ఉన్నదని తోస్తే తీసి వేసేది “ఎందుకే కాంతం, అల్లాగ తీసేస్తావు? అంటే—” మీకు కావలసిన దానికంటే ఎక్కువ ఎందుకు చెప్పండి? ఏదో అసవరంగా కర్చుచేస్తారని” అనేది. అల్లాటప్పుడు నాకు ముగ్ధుల చెడ్డకోపం వచ్చేది. “ఎందుకు కర్చుచేస్తానూ! అంతమాత్రం జాగ్రత్త నాకు మటుకులేదా? నీవే మహాజాగ్రత్త ముఁపిపి కాచుతా! అసలు నేను వధి తెలివి తక్కువ వాడిని అని నీ అనుమానం” అనేవాణ్ని విసురుగా. “అహా హా హా— అనుమానం ఏం లేదండీ. నాకు గట్టి నమ్మకమే” అంటూ ఆవిడ నా వీపుపై నువ్వుదువుగా తట్టి ముఖంలో ముఖంపెట్టి నవ్వేది. కోపం మెల్లగా జారిపోయేది.

మరోనారి సరసానికి నాళ్ళ వాళ్ళను వెక్కిరిస్తూ “కాంతం మీ చెల్లెలు ఓకోతి, మీ అక్కయ్య మరోకోతి, తోకలుమటుకు లేవు అదోకంటే లోపం” — అన్నాను.

మీ చెల్లెళ్ళకు ఆ ఒక్కలోపంకూడా లేదులెండి అన్నది ఆవిడ విరగబడి నవ్వుతూ. అంటే తోకల్లేకుండానే కోతులట వీళ్ళ వాళ్లు. ఇట్లాగ ద్వైతగలకుండా హాస్యం ఆడటంలో కాంతా నిది పెట్టింది పేరు.

మా ఆవిడ కాపరానికి వచ్చిన తరువాత చాలా రోజులు ఏ విధమైన పొరుపు లేకుండానే గడిచి పోయినాయి. ఒకటి రెండుసార్లు మా ఆవిడకు నామీద కోపం వచ్చింది. కాని పెద్ద పోట్లాటలు ఏమీ జరగలేదు. ప్రణయ కలహాలు కూడా లేకుండానే కాలం గడిచిపోయింది.

ప్రణయ కలహాలు ప్రేమను ఉద్దిక్తం చేస్తాయనీ, తద్వారా వచ్చే ఎడబాటు ఊణికమైనా, సహింపరానిదై పరస్పరానురాగాన్ని వృద్ధి చేస్తుందనీ అంటారు.

భార్యాభర్తలు సరసోక్తు లాడుకొంటున్నపుడు ఏదో మాట మీద ఆవిడకు కోపంరావటం, ఆమెన బ్రతిమలాడి ఆమెను ప్రసన్నురాలను చేసుకోటం సామాన్యంగా జరిగే విషయాలే.

క్రొత్త రోజుల్లో ఆమె మనస్సుకు కష్టం కలిగించేమాట నేను ఎప్పుడూ అనేవాణ్ని కాదు. ఏ మాటమీదనైనా ఆవిడకు రవ్వంత కష్టం కలిగిందా, నేను ఎంతో నొచ్చుకొనే

వాడిని. ఆవిడ కాస్త దూరంగా నుంచుంటే మరీ ఆకర్షణీయంగా ఉండేది. ఆవిడలో ఏదో క్రొత్త తేజస్సు కనపడేది. ఆవిడ పెనవులు, కళ్లు, చేతులు, పాదాలు అన్నీ కూడా క్రొత్త అందాన్ని తెచ్చుకొన్నట్లు తోచేది. ఆవిడ పలు కుల్లో సరిగమల్లో ఇమడిన మాధుర్యం కనపడేది. అందుకని ఒక్క ఊణంలో మళ్ళీ ఆమెను సంతోషపెట్టి నవ్వించి ఆనందించే వాడిని.

అయితే అవి ప్రణయ కలహాలు మటుకు కావు. ప్రణయ కలహం అనేది ఒక కామక్రీడ. అది శాస్త్రరీత్యా జరపటానికి ఒక చిన్న సత్యనారాయణ వ్రతానికి జరపనలసి నంత తీవ్రం ఉన్నది.

శాస్త్రరీత్యా ప్రణయ కలహాన్ని పట్టిన మనిషి విరహ తాపాన్ని పొందాలె. మా ఆవిడ పూర్వకాలం మనిషి కావటంచేత ఆవిడ కెప్పుడలా విరహతాపం కలుగలేదు. నేను కలిగించాలని ప్రయత్నమూ చేయలేదు.

సత్య ప్రణయ కలహంపట్టి ఏమి చేసేదో నాకు తెలియక పోలేదు. ముందు భరింపరాని విరహబాధ పడ్డది. అంతబాధ మా ఆవిడకు కలుగుతుందని నాకు ఏ మాత్రం నమ్మకంలేదు. దాని తరువాత చెలికత్తెలు ఆమెకు చందస

గంధం పూసి, విసన కర్రలతో విసరాలె. ఇవంతా మూఁ ఇంట్లో సాగదా. మాది సామాన్య సంసారం. చెలికొత్తెలు లేరు ఒక్క పనిచేసే మనిషితో. అదైనా ప్రాద్దున్నే వచ్చి ఒక గంటకుండి పోతుంది కాబట్టి ప్రణయ కలహం మూఁ ఇంట్లో జరగటానికి అట్టే అవకాశం లేకపోయింది. నేనైనా పట్టుబట్టి ఆవిడచేత ప్రణయ కలహం పట్టించునూ లేదు.

ప్రణయ కలహం పట్టిన మనిషి మెడలో ఉన్న మూఁత్యాలహారాలు తెంపి పోయాలె. మీ ఆవిడ మెళ్ళో ఘోరమూఁత్యాలహారాలు ఉన్నాయా? ఆ శరువాత ఆమె కోప గృహంలో పడుకోవాలె గదా! మీ ఇంట్లో కోపగృహం ఏదీ! ఇవన్నీ మీ ఇంట్లో లేవు కాబట్టి నిజమైన ప్రణయ కలహం జరగటానికి అసలు వీలేలేదు అంటావేమో! అల్లాఅంటే నేను ఒప్పుకోను.

మెడలో మూఁత్యాలహారాలు లేనిమాట నిజమే కాని ఆ ఉన్న ఒక్క గొలుసు తెంపుకోవచ్చు. కోపగృహం లేకపోతే వంటఇంట్లోనే పమిటిచెంగు పరచుకొని పడుకోవచ్చు. చెలికొత్తెలు లేకపోతే పనిచేసే మనిషితో సరిపెట్టు కోవచ్చు. కాబట్టి ప్రణయ కలహాలు పట్టటానికి వీలేలేక పోలేదు.

కాని నేనే అటువంటివి మనకొద్దు అని ఊరుకొన్నాను. మా ఆవిడ ప్రణయ కలహం పట్టించే అనుకోండి. పట్టినా మీద కోపం తెప్పించుకొని తలుపు బిడాయించుకొని పడుకుంటుంది. అప్పుడు నా గతి ఏం కావాలే! తెల్లవాళ్ళూ బైట అరుగుమీద చలిలో వణుకుతూ పడుకోవలసిందేకదా!

అదీగాక తీరా ఆవిడ ప్రణయ కలహంపట్టి సక్రమంగా పడిపి, మాసిన చీరగట్టుకొని మానము దాల్చి నిరస్త భూషణులై పడుకొన్న తరువాతా, పిల్లలకు అన్నం ఎవరు పెడతారు! అప్పికి అండ్లు ఎవరేస్తారు! ఇల్లూ వాకిలీ ఎవరు ఊడుస్తారు?

ఇల్లాంటిది ఎప్పుడో ఒక్కసారి జరిగితే, ఎల్లాగోనరిపెట్టుకు పోవచ్చు. మన వాళ్ళకు ఇల్లాంటిది ఒకసారి నేర్పానూ అంటే, వాళ్లు దాన్ని వదలరు. ఇంటికి ఆలస్యంగా వచ్చినపుడల్లా చటుక్కున ప్రణయ కలహం పట్టేస్తారు! అదే అలవాటై రెండురోజుల కొకసారి కోపగ్రహంలో ప్రవేశించి, ఆ ఉన్న ఒక్కగొలుసూ, ఘటిక్కి ఘటిక్కిన తెంబుతూ ఉంటే ఎల్లాగ?

ఈ కారణాలచేత నేను మా ఆవిడచేత ప్రణయ కలహం మటుకు పట్టించలేదు. ఆవిడ పట్టనూలేదు.

6

ఆ తరువాత రెండేళ్లు గడిచినై. మా కాంతం ప్రణయ కలహాలు కాక, సినలైన జాతీయ కలహాలు చేస్తుకొంది. మొదటి రోజులలో అవికూడా సరదాగానే ఉండేవి.

మనము సమద్రస్నానానికి వెళ్లి ఒడ్డున నడుంలోతున నుంచుని ఉన్నప్పుడు, అలలు ఎదురొచ్చి సవ్యతూ మనలను నెనక్కితోస్తాయి. ఆ మాత్రంచేత ప్రమాదం ఏమీలేదు. మనలను గట్టిగా పట్టుకొని, భూమిమీదనుంచి లేవనెత్తి ఉక్కిరి బిక్కిరిచేసి, వొర్లించి, కోపంతో సమద్ర మధ్యం లోకి ఊడ్చుకు పోయే భయంకరమైన తరంగాలు కావు అని. అల్లాగే మావి పోట్లాటలే అయినా అవికూడా ఓ విధంగా ప్రణయ లీలలకిందే లెక్క.

మా పక్క ఇంట్లో సుందరమ్మగారు కాపురం ఉన్నారు. ఆవిడ మా ఇంటికి అప్పుడప్పుడువచ్చి కాసేపు కూర్చుని మా ఆవిడతో మాట్లాడి పోవటం కద్దు.

ఒక శనివారం అది. నేను ఆ రోజు మధ్యాహ్నం కాస్త నిద్రపోతున్నాను. నేను నిద్రలో ఉండగానే మధుర

మొదట కంఠస్వరం ఒకటి వినిపించింది. ఎవరూ అని ఆశ్చర్యంతో నేను లేచి కిటికీలోనుంచి చూశాను. సుందరమ్మ ఒక్కడే అక్కడ కూర్చుని కూనిరాగాలు తీస్తున్నది. ఇదివరకు ఆమెను నేను చాలాసార్లు చూశానుగాని ఎప్పుడూ ఆవిడ అంత అందంగా కనుపించలేదు. మంత్రిముగ్ధుణ్ణి అయి అల్లాగ చూస్తూ నిలబడి పోయినాను. ఎటుచుంచి వచ్చిందో మా ఆవిడ చచ్చి నావెనకాల నిలబడిఉంది నేను ఇటు తిరిగిచూచే సరికి. నేను చేస్తున్న దొంగపనికి సిగ్గుపడి తలవంచుకొన్నాను. ఆమె కొర కొరలాడి వెళ్ళిపోయింది.

కాని ఆవిడ కోపం అంతటితో పోలేదు. రోజు రోజెల్లా ఆమె ధుమ ధుమ లాడుతునే ఉంది. ఆ రాత్రి అన్నం తినేటప్పుడు నేను కావలసింది అడగటం, ఆమె మాట్లాడకుండా వడ్డించటం జరిగింది.

భోజనం అయిపోయి నేను మేక పై గదిలోకి వెళ్ళి కూర్చున్నాను కాంపోజిషన్ పుస్తకాలు ముందు వేసికొని ఆమె రాకకై నిరీక్షిస్తూ. మామూలుగానే వచ్చిందిగాని నా పక్కన కూర్చోలేదు. నాకు తమల పాకుల చిలకలు చుట్టి ఇవ్వనూలేదు. తమల పాకుల పళ్ళెం బల్లమీద పెట్టి ఊరుకొంది. పక్కమీదనున్న మాసిన దుప్పటి తీసివేసి

కొత్తమప్పటి వెయ్యలేదు. మంచినీళ్ళ చెంబుమాత్రం మంచంక్రింద పెట్టింది. కిటికీలోనుంచి గాలి కోపంగా వీయ సాగింది నేను దిద్దుతూఉన్న కాంపోజిషన్ ఫుస్తకాలనంక ఆవిడ చూడనైనా చూడక పోవటంవల్ల అవి గిలగిల కొట్టు కొన్నాయి పాలకోసం ఏడ్చే పసిల్లలాగ. నా గదికిబైట ఉన్న వసారాలో ఒక చిన్నపట్టె మంచంమీద వేరే పక్క కూడా వేసిఉంది.

సంగతి గోహించటానికి ఆటేసేపు ఆలోచించ వలసిన అగత్యం లేకపోయింది. నా పక్కమీద నేను పడుకొన్నాను. అప్పటివరకు విసురుగా వీస్తున్న గాలి చటుక్కున ఆగిపోయింది. కాసేపు ఉక్కపోసీ, నల్లలు కుట్టీ, నిద్రపట్టింది కాదు.

మర్నాడు ప్రొద్దున నేనులేచి చూసేసరికి బాగా మబ్బు పట్టిఉంది. కొద్దిగా చినుకులు కూడా పడటం నాగినై. ఏమంత ఉపారుగా లేదు. రోజుల్లా ఇట్లనే ఉండి పోయి నాను ఏదో చెబువకొంటూ. సాయంప్రేంమటుకు కాస్త యిటికి వెళ్ళి అటూ ఇటూ తిరిగి పెండలాడే ఇంటికి వచ్చే శాను.

మా ఆవిడ ఇంకా ముడుచుకొనే ఉంది. ఆవిడకు అంత కోపం రావటం మటుకు నాకేమాత్రం బాగుండలేదు.

పరస్మిన్ కన్నెత్తి చూడటమే అంత తప్పునా? ఆవిడను నేను పలుకరించానా మాట్లాడానా? ఏమీలేదే? ఎందుకో అంతకోపం నాకు అర్థంకాలేదు! నిజానికి ఇంకోకరివంక చూస్తే, మా ఆవిడగారికి ఇంతకోపం వస్తుందని నాకు తెలియదు.

ఇంత ముడుచు కోకపోతే, ఈవిడ మటుకు, నా దగ్గర కొచ్చి “ఎందుకండీ ఆలాగ దొంగతనంగా ఆవిడవంక చూస్తాను? తప్పు అల్లాగ చూడకూడదు” అని చెబితే నేను వినక పోయినానా! ఈ కాస్తదానికి ఇంత గడబిడ చేయటం బొత్తిగా దౌర్జన్యం అని పించింది.

నేను యింటికి రావటంతోనే గబగబా వంట ఇంట్లోకే పోయి కాంతాన్ని చూచి పలకరించి రావటం మామూలు. ఆ రోజున నేను నెళ్ళలేదు. మాట్లాడకుండా, స్నానంచేసి గదిలో పుస్తకం తెరచి ముందుపెట్టుకు కూర్చున్నాను. ఆ సమయంలో కాసేపటికి ఆవిడవచ్చి, “వంట అయింది భోజనానికి లేవవచ్చు” అన్నది. నేను అన్నాను “అక్కర్లే” అని.

ఏం?

నాకు ఆకలిగా లేదు.

ఎందుచేతా ?

ఎందుచేత అండీ అక్కర్లేక పోవటం ? కాఫీహోటల్లో
తినానరా ?

ఉహూ.

అయితే లేవండి కొద్దిగా తినవచ్చు.

నాకు తినాలని లేదు.

అయితే నాకూ తినాలని లేదూ.

ఇల్లా అని ఆవిడ వ్లంట్ ఇంట్లోకి వెళ్ళిపోయింది. ఆ రోజుల్లా మేమిద్దరం ఒక్కమాట అయినా మాట్లాడుకోలేదు. తప్పుకు తప్పుకు తిరిగాము. ఈస్తి నా కెంత కష్టంగా ఉందో ఆవిడకూ అంత కష్టంగా ఉండి ఉంటుంది. ఆవిడే దారికొస్తుంది. నేనూ తొందర పడకూడదు. మగవాడిని అయినందుకు కాస్త బెట్టుగానే ఉండాలె అని సిశ్చయించుకొన్నాను.

అయితే ఒక చిన్న చిక్కొచ్చింది. అవిడ “నేనుకూడా తినను మీరు తినకపోతే” అని వెళ్ళిపోయింది. నా మూలాన

ఆపిడను పాపం పస్తు పడుకోనియ్యడం అభర్కం, అన్యాయం కూడాను. నిజం మాటకు నాకూ ఆకలి అవుతూనే ఉన్నది. గౌరవంగానూ, నా దర్జాకు ఏమీ భంగం లేకుండానూ వ్యవహారం ఎల్లాగ కుదటబడుతుందా అని ఆలోచించాను.

ఆవిడ నిద్రోపోయినతరువాత, నేను మెల్లగా చప్పుడు కాకుండా దిగిపోయి అన్నం పెట్టుకు తినవచ్చు. ఇది మొదట్లో తోచిన ఆలోచన.

ఈ ఆలోచన వచ్చినందుకు నాలో నేనే సిగ్గుపడ్డాను. వస్త్రీ దొంగపని అది. ఆవిడ వంటింట్లో ఏదో చప్పుడు అవుతున్నదని దిగి వచ్చిచూస్తే ఎంత చులకన అయిపోతాను! పోనీ ఆవిడ వచ్చిచూడదు. చూడకపోతే ఆవిడ సంగతి ఏమిటి? ఆవిడ అల్లాగు పస్తు ఉండాలనిదేనా? ఛీ అని ఆ ఆలోచనను దూరంగా నెట్టేశాను.

ఏదో సమయంచూచి, అసవసరంగా కోపం పెంచుకొని ముఖం ముడుచుకొని, నా మనస్సుకు నిష్ఠం కలిగేలాగున ప్రవర్తించినందుకు, కాస్త కోప్పడి, దాని తరువాత దగ్ధాగా ఆవిడను క్షమించి, ఈ వ్యవహారం పరిష్కారం చెయ్యాలి. ఇది రెండో ఆలోచన.

ఈ ఆలోచన తోచినందుకు సంతోషించాను. ఇందులో ఏమీ తప్పులేదు. అన్యాయం, అభర్మం ఏమీ జరుగదు. న్యాయశూరం గౌరవంగా పరిష్కారం అవుతుంది అని అనుకొన్నాను. ఈ కార్యం వెంటనే సిర్వహిస్తే, దాని తరువాత పెండలాడే భోజనాలు చెయ్యవచ్చు. అందుకని ఈ కార్య భారం నెత్తిమీద పెట్టుకొని మేడ మెట్లు మెల్లగా దిగుతున్నాను.

ఆ సమయానికే ఆవిడా మేడమెట్లు ఎక్కుతున్నది. ఆవిడా సరిగ్గా అనుకొని ఉంటుంది “ఎందుకొచ్చిన మనఃక్షేపము ఇది! సాపము ఆయనకూ చిన్నతనమే. ఆయన కొంటె తనానికే అల్లాగ చూచినా పెద్ద ప్రమాదం ఏమీ జరుగలేదు. అల్లాగ చూడకూడదని చెప్పకొని నానైపుకు తిప్పకోవాలే”. ఇల్లాగ అనుకొని ఆవిడా కార్యభారం నెత్తి నేసుకొని పైకి వస్తున్నది మేడమెట్లు మెల్లగా ఎక్కుతూ.

మధ్యనే ఇద్దరు తొరసిల్లాము. ఒకరి మొగము ఒకరు చూచుకునేసరికి ఇద్దరికీ మళ్ళీ పట్టుదలలు వచ్చినై. ఆవిడా చెప్పడల్పుకొంది ఆవిడా చెప్పలేకపోయింది. నేను అనుకున్నదంతా నేనూ అనలేకపోయినాను. అల్లాంటప్పుడు ఎవరి దరిసి వారు తలవంచుకొని వెళ్తమే మంచిపని.

కాని మేడమెట్లు ఇరుకైనవి. అట్టే వెడల్పులేదు. ఆవిడ పై గదిలోకే పోవాలనుకొంటే నన్ను రాచుకొని ఒక పక్కకు కాస్త నెట్టి తోసుకుపోవాలె. అల్లా చెయ్యాలన్నా వీలులేదు. ఎందుచేతనంటే ఆమె మడిగట్టుకొని ఉంది.

అందుకని ఆవిడ అన్నది, “కాస్త తప్పకోండి నేను పైకి వెళతాను” అని. తప్పకోటం అంటే నేను వెనక్కి తిరిగి మళ్ళీ పైకి పోవాలె. అంతపని నేను ఎందుకు చెయ్యాలను కన్నాను. “నేను తప్పకోను” అన్నాను కోపంగా.

“నేను మడిగట్టుకొన్నాను. మిమ్ములను తాకిజే మైలు బడతాను అందుకని కాస్త తప్పకోవాలె.”

“నేను తప్పకోను.”

“ఎందుకు తప్పకోరూ?” ఆవిడగారిని చీవాట్లు వేయ టానికి ఇదే సమయమని తోచింది. కనుబొమలు చిల్లించి, గంభీరంగా, కోపంగా, అన్నాను పెద్దగా కంపిస్తున్న గొంతుతో.

“నేను ఫూల్నుకు దారి ఇవ్వను”

“పోనీ నే నిస్తాను” అంటూ ఆవిడ గిరుక్కున తిరిగి క్రిందికి పోతున్నది.

నేను నిఘాంతపోయి అట్లాగే నిలువునా నిలబడిపోయి
నాను ఏమిటి ఆవిడ అన్న ముక్కకు అర్థం అని ఆలోచిస్తూ.
ఒక్క నిమిషానికి అర్థం స్ఫురించింది.

నన్ను ఫూల్ అన్నా చాలా చమత్కారంగా అన్నదని
సంతోషించి పరుగెత్తుకుంటూ వెళ్లి ఆమెను కౌగిలించు
కొన్నాను. “మడి చెడకొట్టారు” అన్నది.

“శరవాలేదు వడ్డించు. ఇద్దరం ఒకేసారి భోజనం
చేద్దాము” అన్నాను.

7

కాలం గడిచినకొద్దీ మా ఇద్దరిమధ్యా ఉన్న పరిచయం
 స్నేహంగానూ, స్నేహం స్నిగ్ధమైన ప్రేమగానూ మారిన
 కొద్దీ కాంతంలో దాగిఉన్న కొంత విచిత్ర ప్రకృతి బైటపడ
 సాగింది. మొదటి రోజుల్లో కొత్తవల్లా, సిగ్గువల్లా ఆమె
 విస్తారం మాట్లాడేదికాదు. తరువాత తరువాత ఆమె సంభా
 షణ కొత్త మెరుగులు పెట్టుకొంది. కొత్త అందాలు
 తెచ్చుకొంది.

ఆమె సౌందర్యాన్ని, ఆమె శరీరంలో ఉండే అందమైన
 వంపులను, రేఖలను, కోమలత్వాన్ని చూచి ఆనందించేవాడిని
 నేను మొదటిరోజులలో. తరువాత, తరువాత వాటికంటే
 ఆమె చీత్కారాలలోనూ, చీదరింపులలోనూ, సాధించు
 లోనూ ఉన్న, ఉక్తివైచిత్ర్యం, చనుత్కారం, మాధుర్యం,
 సన్న అకస్మాదీనవి.

నేను శలదువ్వుకొంటున్నాను. నా జుట్టు బిరుసు.
 అణిగి పడి ఉండదు. అందుకని నువ్వెంతో చాలాసేపు
 దువ్వుతున్నాను. ఆ సమయంలో కాంతం నన్నుజూచి

నేను నిఘాంతపోయి అట్లాగే నిలువునా నిలబడిపోయి
నాను ఏమిటి ఆవిడ అన్న ముక్కకు అర్థం అని ఆలోచిస్తూ.
ఒక్క నిమిషానికి అర్థం స్ఫురించింది.

నన్ను ఫూల్ అన్నా చాలా చమత్కారంగా అన్నదని
సంతోషించి పరుగెత్తుకుంటూ వెళ్లి ఆమెను కౌగలించు
కొన్నాను. “మడి చెడకొట్టారు” అన్నది.

“శరవాలేదు వడ్డించు. ఇద్దరం ఒకేసారి భోజనం
చేద్దాము” అన్నాను.

7

కాలం గడిచినకొద్దీ మా ఇద్దరిమధ్యా ఉన్న పరిచయం
 స్నేహంగానూ, స్నేహం స్నిగ్ధమైన ప్రేమగానూ మారిన
 కొద్దీ కాంక్షలలో దాగిఉన్న కొంత విచిత్ర ప్రకృతి బైటపడ
 సాగింది. మొదటి రోజుల్లో కొత్త వల్ల, సిగ్గునల్లా ఆమె
 విస్తారం మాట్లాడేదికాదు. పాతబడ్డతరువాత ఆమె సంభా
 షణ కొత్త మెరుగులు పెట్టుకొంది. కొత్త అందాలు
 తెచ్చుకొంది.

ఆమె సౌందర్యాన్ని, ఆమె శరీరంలో ఉండే అందమైన
 వంపులను, రేఖలను, కోమలత్వాన్ని చూచి ఆనందించేవాడిని
 నేను మొదటిరోజులలో. తరువాత, తరువాత వాటికిగతే
 ఆమె చీత్కారాలలోనూ, చీదరింపులలోనూ, సాధించు
 లోనూ ఉన్న, ఉక్తివైచిత్ర్యం, చమత్కారం, మాధుర్యం,
 నన్ను ఆకర్షించినవి.

నేను శల మువ్వుకొంటున్నాను. నా జుట్టు బిరుసు.
 అణిగి పడి ఉండదు. అందుకని మున్నెనతో చాలాసేపు
 దువ్వుతున్నాను. ఆ సమయంలో కాంతం నన్నుజూచి

నవ్వంది. నే నేరో ఖోకు జేసుకొంటున్నానని ఆమె అనుకొన్నది. “ఎందుకూ నవ్వుతున్నావు?” అని అడిగాను. కాంతం నవ్వు ఆపుకొని “ఎబ్బే, ఏంలేదు. ఎంతసేపు దుష్కినా ఉన్న అందంకంటే కొత్తది రాదుకదా” అని నవ్వుతున్నా నన్నది. నే నన్నానూ “అని కాదు కాంతం, ఈ జట్టుకు నీ గుణమే అబ్బింది. ఎంత దుష్కినా లొంగటం లేదు” అన్నాను. “లొంగ కేంజేస్తుందండి” అంటూ ఆవిడ వచ్చి, కాస్త చెయ్యి తడి చేసుకొని, రుద్ది, పాపటదీసి చక్కగా దువ్వింది. అప్పుడు మళ్ళీ అన్నది “చూశారా, లొంగతీసుకొనే విధం తెలియక పోతేనని” అని. నిజానికి లొంగదీసుకొనే విధం ఆవిడకు తెలిసినంతబాగా నాకు ఎప్పుడూ తెలియలేదు. నేను అప్పటికి ఇప్పటికీ అంతే.

లొంగతీయటం అంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది మేము భీమవరంలో ఉండంగా మాకు ఓ పోట్లావు ఉండేది. పాలు తీయటానికి దాని దగ్గరకెడితే అది బుసలు కొడుతూ పొడవ వచ్చేది. దాన్ని ఎల్లాగయినా మచ్చిక చేసుకోనాలెనని మా ఆవిడ నానా అవస్థలూ పడుతూఉండేది. ఆవిడ దాని దగ్గరకు వెళ్లి సన్నడల్లా నేను ప్రాణాలు బిగబట్టుకొని కూర్చునే వాడిని. అది ఆవిడను ఎక్కడ కు మ్రోస్తుందో నన్న భయంతో.

మా ఆవిడ ఎంత ప్రయత్నించినా అది ఎన్నాళ్లకూ స్వాధీనం కాకపోవటం చూచి చివరకు నే నన్నానూ, “కాంతం ఈ పోట్లగొడ్డును పెట్టుకొని మనం ఎన్నాళ్లు కాపరం చేయగలం? దీన్ని అమ్మేద్దాము.”

“అవ్వ-అదేమిటండీ అల్లా అంటారూ? పాడి గొడ్డును అమ్ముకొంటారుటండీ పోట్లదై తేమటుకూ! ఆ మాటకొస్తే నేను మిమ్ములను పెట్టుకు కాపరం చెయ్యటంలేదా?” అన్నది మా కాంశం.

నన్ను పోట్ల గొడ్డు తో పోల్చినందుకు కష్టంవేసి నే నన్నానూ “అయితే కాంతం నేనూ పోట్ల గొడ్డు. నే అంటావా?” కాంతం ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వుతూ అన్నది “కాకేమండీ మీరుమటుకు మొదటి రోజుల్లో ఒక్కతీరాన స్వాధీన మైనారా? ఇంతకంటే ఎక్కువగానే బుసలుకొట్టారు. ఓపికపడితే ఎంత పోట్లగొడ్డు అయినా లొంగుతుంది.

ఓపిక ఉండాలట! అది ఆవిడ అనేమాట. ఇంకో సందర్భంలోకూడా ఇల్లాగే ఓపిక ఉండాలని చెప్పింది. ఏమిటా అంటే ఒకరోజు నేను నా ఫౌన్ టెన్ పెన్ కనపడక, వెతుక్కుని వెతుక్కుని విసిగి చివరకు అడిగాను, “ఏమే కాంతం నా పెన్ ఏమైనా చూచావా?” అని.

“మీ వస్తువులు ఏవి ఎక్కడ పెట్టుకొంటారో నాకు ఏం తెలుస్తాయండీ? అయినా మీ పెన్ తో నా కేంజని? నామటుకు నేను అరగంటనుంచీ వెతుక్కుంటున్నాను అట్ల కాడ కోసం. ఏంజేనేది చెప్పండి. వెతగ్గా వెతగ్గా ఇప్పటికీ దొరికింది. మీరూ వెతుక్కోండి ఓపిగ్గా” అని హితవు చెప్పింది.

నవ్వుతూ అన్నమాటలే అయినా ఎంత నిగూఢమైన సత్యం ఉంది ఆమె మాటల్లో! జీవితంలో ఓపిక ఉండాలట! ఓపిక ఉంటే పోట్లగొడ్డా లొంగుతై. పోయిన వస్తువులూ దొరుక్కొస్తే! రామాయణంలో ఇంతకంటే గొప్ప సత్యాన్ని చెప్పలేదు వాల్మీకి! నీత పద్ధానుగేండ్లు ననవాసం చేసింది. జీవితం, జీవితం అంతా ఓపికపట్టింది. మా ఆవిడా ఆచూకే చెప్పింది ఓపిక ఉండాలని.

8

నేనొక సందర్భంలో అన్నానూ, నా కథలు మెచ్చుకోసి వ్యక్తులతో నేను సాధారణంగా స్నేహం చెయ్యను కాని ఇద్దరున్నాను. వాళ్లు నా కథలు ఎప్పుడూ మెచ్చుకోరు. అయినా నేను వాళ్లను ఎక్కువగా శౌరవిస్తానూ అని! అందులో ఒకరు విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, రెండవది నా భార్య!

ఆ మాట సత్యం. అవిడ నా కథలు బాగున్నాయని ఎప్పుడూ అనలేదు. నాకు ప్రపంచంలో ఉన్నతస్థానమూ, శౌరవమూ వస్తుందనే సమ్మకం అవిడకు ఎప్పుడూలేదు. కాని నేనుమటుకు ఏవో ఆశలు పెట్టుకొనేవాడిని. ఎవరైనా ఏ సభకన్నా పిలిస్తే తప్పక వెళ్లేవాణ్ని నేనే కర్చులుపెట్టుకొని. నేను పిచ్చిపెడడుతున్నాననీ, ఇల్లా ఉపన్యాసాలు ఇచ్చినంత మాత్రాన పేరు ప్రతిష్ఠలు వస్తాయన్నమాట భ్రమ అని అవిడ అంటూఉండేది.

అంగ్ల సాంప్రదాయం ప్రకారం ఏప్రిల్ మొదటి తారీఖు ఆల్ ఫూల్ సుడే. ఆ రోజున పెద్దా, చిన్నా అనే భేదం

లేకుండా ఒకరిని ఒకరు హాస్యం ఆడుకోవచ్చు. నేను ఒకరి మీదకు వెళ్లటం ఎందుకు మా కాంతాన్నే హాస్యం పట్టిద్దామని అన్నాను, “కాంతం నీవు పుట్టింది ఏప్రిల్ ఫ్టగా. ఇవ్వాలే నీ పుట్టినరోజు పండుగ కామాయి.” ఏప్రిల్ ఫస్టున పుట్టినవాళ్లంతా ఫూల్సు. కాంతంకూడా ఫూల్ అవుతుంది. ఇల్లాగ ఒక చిన్న విసురు విసిరాను. ఆమెకు అర్థమై నా సరసాన్ని గ్రహిస్తుంది అన్న నమ్మకంతోనే.

ఆమె చిన్నతనంలో కొన్నాళ్లు స్కూలులో చదువు కొన్నది. అందుకని ఇట్టే గ్రంహించి నవ్వింది. ఆ తరువాత అన్నది “నేను ఏ రోజున పుట్టానో నాకుమటుకు జ్ఞాపకంలేదు. కాని మీ కథలు విన్నవాళ్లంతా—ఏమమ్మా నీవు ఏప్రిల్ ఫస్టున పుట్టావా? అంతే అయి ఉంటుంది, లేకపోతే అల్లాంటి పిచ్చి కథలను వ్రాసే ఆయనను చూస్తూ, చూస్తూ, ఎందుకు పెండ్లి చేసుకొన్నావ్! చేసుకొన్నా ఎందుకు కాపరంజేస్తావ్! అంటున్నారండీ” అని విరగబడి నవ్వింది.

అల్లాంటి కథలను వ్రాసే ఫూల్తో కాపరం చేస్తున్నావు కాబట్టి, నీవు అంత కాకపోయినా ఏప్రిల్ ఫస్టున పుట్టిన ఫూల్వు అయిఉండాలని వాళ్లుఅన్నారన్నమాట. పోనీ ఇద్దరం ఫూల్సుమైనాము తగాదా లేకుండా. సరసానికి అన్నదే మాట. కాని నిజానికి ఆవిడ అభిప్రాయంకూడా అంతే

నా కథలను గురించి. అట్లాంటప్పుడు నేను ఉన్న తస్థితికి వస్తానని ఆమెకు సమ్మతం ఎల్లా ఉంటుంది! ఆ మాటే అన్నది చమత్కారంగా ఒకసారి.

అదేమిటి అంటే గుడివాడలో ఒకసారి ఓ పెద్దకవికి సన్మానం జరిగింది. ఆ సందర్భంలో జరిగే పండితసభకు సన్నుకూడా అహ్వానం చేశారు. మా కాంతాన్ని పిలిచి నేను కాస్త గుడివాడదాకా వెళ్లివస్తాను అన్నాను.

“ఇప్పటినుంచీ వెళ్లకపోతేనే?”

“అక్కడ కవిగాని ఏనుగు ఎక్కిస్తారు.”

“అయితే మీరెందుకూ వెళ్ళటం?”

“ఉత్సవం చూస్తాను”

“మిమ్మనుకూడా దేనిపై నన్నా ఎక్కిస్తా?”

ఇట్లాగ వెటకారంగా అన్నది. “ఆయనకు ఇంత పెద్ద గౌరవం హఠాత్తుగా ఒక్క దెబ్బలో రాలేదు? అనేక సభలు కెళ్ళి, చిన్న చిన్న గౌరవాలను పొంది చివరకు ఈ గొప్ప గౌరవాన్ని పొందుతున్నాడన్న ఉద్దేశంతో నేను అన్నాను.” “అది కాదే పిచ్చిదానా ఆయన ఇదివరలో ఎన్నో ఎక్కి-ఎక్కి చివరకు ఏనుగు ఎక్కుతున్నాడు. నేను ఇప్పుడిప్పుడే ప్రారంభిస్తున్నాను.

కొన్నాళ్ళపాటు ఇల్లాగ అయిన తరువాత, నేనూ తప్పకుండా వనుకెక్కుతాను” అని ఆవిడకు ధైర్యం చెప్పాను.

గుడివాడ వెళ్లాను. సభలో నేనుకూడా కాసేపు మాట్లాడాను. ఆ రాత్రికే ఇంటికి వచ్చేశాను. భోజనాలు అయిన తరువాత మాట్లాడుకోటంలో ఈ ప్రసంగం వచ్చింది. గుడివాడ సభనుగురించి కబుర్లు చెప్పుతున్నాను. ఇల్లా అన్నాను.

“నీవు చెప్పినమాట నిజం అయిందే కాంతం. అక్కడ నన్ను మొదట్లో ఎవ్వరూ గౌరవించలేదు. చివరకు ఎవరో వచ్చి, మీరూ మాట్లాడండి అని ఒలవంత పెడితే మాట్లాడాను.”

“వాడెవరో మీ దగ్గర చదువుకొన్న విద్యార్థి అయి ఉంటాడు.”

“కావచ్చు” అని నవ్వాను. నిజంకూడా అదే. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆవిడ చూచినట్లు చెప్పేస్తుంది ఎక్కడో జరిగిన విషయాలను గురించి.

“అయితే మిమ్ములను చూచి, వాళ్లు ఆహ్వానించి కుర్చీ ఇవ్వలేదండీ?”

“ ఇవ్వలేదు. చాలామందిమి అల్లాగే ఎక్కడ ఒడితే అక్కడ నుంచున్నాము సభావేదికకు దూరంగా. ”

“ ఆయన చెప్పినదంతా వినబడ్డదామరి ? ”

“ మొదట్లో వినబడకపోతే దగ్గరలో ఉన్న ఒక గోడ ఎక్కి కూర్చుని విన్నాను. ”

కాంతం ఈ మాటమీద నవ్వి, “ ఇంకేం ఏదో ఒకటి ఎక్కారు. ఇహ ముందు మీకు ఇంకా, ఇంకా ఉన్నతస్థానాలు లభిస్తయ్యి లెండి ” అంది వెటకారంగా.

ఆవిడ అన్నమాట అక్షరాలా సీజమే అయింది. ప్రజలు నా కథలనుమెచ్చి నన్ను దేనిపైస ఎక్కించలేదు. ఆవిడన్నట్లు మొన్న చాలకొల్లులో గోపురం నేనే ఎక్కాను. ఆవిధంగా ఉన్నతస్థానం లభించింది. నా కథలు పిచ్చికథలు గానే ఉండిపోయినాయి ప్రజల దృష్టిలో.

9

జీవితంలో ఆనందాన్ని ఇచ్చేది ఒక్క సౌందర్యమే
కాదు. నిశితమైన మేధాశక్తి, చమత్కారమైన మాట
పోందికా కూడా కావలసినంత ఆనందాన్ని ఇస్తవి.

ఒకసారి మా అబ్బాయి ఏడుస్తూ ఇంటికి వచ్చాడు
ఒడినుంచి. “ఏంరా నాయనా ఎందుకూ ఏడుస్తావు” అని
అడిగింది వాడితల్లి. “స్కూలులో మాస్టరు కొట్టేడే అమ్మా”
అన్నాడు. “ఎందుకు కొట్టాడురా నాయనా” అని ఒజ్జిగించి
అడిగితే నాడు చెప్పాడు, “నే నేమీ అల్లరి చేయలేదే
అమ్మా, మాస్టరుగారూ చైనా ఎక్కడుందో చెప్పమన్నారు.
నేను చెప్పలేకపోయినానే. ఆపశంగా కొట్టారే” అని బావ్రు
మని మళ్ళీ ఏడ్చాడు. ఇది విని “ఎందుకే అబ్బాయి ఏడుస్తా
న్నాడూ?” అని అడిగాను నేను.

“ఆ మాస్టరుకు చేతు లెల్లావచ్చినయ్యో అనవసరంగా
కొట్టాడుటండీ పిల్లవాణ్ణి! చైనా ఎక్కడుందో చెప్పమన్నా
డట. వీడు చిన్న వెధవాయ్! ఎక్కడపెట్టాడో ఏమో మరిచి
పోయినాడు కామాలు చెప్పలేకపోయినాడు. ఆపశంగా

ఆ మాష్టరుకు కోపంవచ్చి కొట్టేశాట్టుడి! చూశారా!” అని అన్నది ఆవిడ నాతో. అంతటితో ఊరుకోక “ఏమిటిరా ఆ దరిద్రపుది? చైనా? ఎమిటది? అసలు దాన్ని నీ వెందుకు తీశావురా? నీకు ఎన్నిసార్లు చెప్పాను ఇంకోరి వస్తువ ముట్టుకోవద్దని!” అని కుర్రవాణ్ణి కూడా కోప్పడ్లది.

మా ఆవిడ ఆటే ప్రయాణం చేసిన మనిషి కాదు. మద్రాసువైపు ఏళ్లేషనులు ఉన్నయ్యో, కలకత్తావైపు ఏమి స్టేషనులు ఉన్నయ్యో ఆమెకు తెలియదు.

ఒకసారి నేను రాజమండ్రి పనిమీద వెళుతున్నాను. తీరా బండి ఎక్కే సమయానికి, కాంతం ఒక చిన్నజాడీలో ఆవకాయ తీసుకొచ్చి బండిలో పెట్టింది. “ఎవరికిది!” అని అడిగాను. “నా అక్కయ్యగారు ఈ సంవత్సరం ఆవకాయ పెట్టుకోలేదట. పిల్లలు చదివి అన్నాలలోకి ఏమిలేక ఇబ్బంది పడుతున్నారు. మీరు ఎట్లాగూ వెళ్లుతున్నారుగా! కాస్త నాల్గింట్లో ఇయ్యండి ఇది” అని జాలిగా బ్రతిమలాడింది ఆవిడ.

“మీ అక్కయ్యగారు గుంటూరులో ఉండిరి. నేను వెళ్ళేది రాజమండ్రి ఆయె! ఎక్కా ఇచ్చేది?” అని అడిగాను. “దాల్లోనే కదండీ స్టేషను దగ్గరనే ఆయె మావాండ్ర ఇల్లు!”

ఈ బండిదిగి, ఇది ఇచ్చేసి, మల్లావెంటనే ఇంకోబండి ఎక్కండి. వాపం మొన్న కబురుకూడా చేసిందండి కాస్త పంపమని ! అని మళ్ళీ దీనంగా అడిగింది.

ఆవిడ అజ్ఞానాన్ని చూచి నవ్వుకొని “తీసికెళ్ళటానికి కాదే, రాజమండ్రి దారిలో గుంటూరులేదు” అన్నాను. ఆవిడ ముఖం ఇంత జేసుకొని “పోనీలెండి. ఏం జేస్తానూ పట్టుకెళ్ళకపోతే !” అంటూ జూడీ తీసికెడుతున్నది.

ఆవిడ మనస్సు కష్టపడ్డది వాపం. అందుకని అనలు విషయం విప్పి తెలిసేలాగున చెబుదామని “చూశావూ కాంతం, నాకు ఈ మాత్రం తీసికెళ్ళటానికి ఇష్టం లేదనుకుంటున్నావు కామాలు ! అదికాదు. నిజంగా చెబుతున్నాను. రాజమండ్రి దారిలో గుంటూరు తగలదు” అన్నాను.

ఆ ! తగలకేంజేస్తుంది లెండి. ఆపేక్షలుంటే బాగనే తగుల్తుంది అని దీర్ఘాలు తీస్తూ లోపలికి వెళ్లిపోయింది ఆవిడ. ఆవిడ అజ్ఞానాన్ని చూచి నాకు జాలీ వేసింది నవ్వు వచ్చింది.

తెలియక అన్నమాటలు ఇవి. తెలిసిన విషయాల్లో కూడా ఆమె ఒక్కొక్కప్పుడు అనే మాటలు బహు

చమత్కారంగా ఉండేవి. అవి యుద్ధపురోజులు. యుద్ధ నిధి వసూలు చేస్తున్నారు ఒక్కరోక్కరి దగ్గరనుంచి ఒక అర్థరూపాయి చొప్పున. నేనూ ఒక అర్థరూపాయి చందా ఇచ్చాను నాళ్ళకు. మా కాంతం ఇదంతా చూస్తూనే ఉన్నది.

“ఎందుకండీ అర్థరూపాయి ఇచ్చారూ?” అని అడిగింది. “మన ప్రభుత్వంవారు జర్మనీతో గొప్ప యుద్ధం చేస్తున్నారు. దానికి చాలా డబ్బు కావాలి. తలో అర్థరూపాయి చందా ఇస్తున్నారు. నేనూ ఓ అర్థరూపాయి ఇచ్చాను” అన్నాను.

ఆవిడ ఈ మాట విని విసుక్కుని “అర్థరూపాయికి గృతి లేనివాళ్లు యుద్ధం ఎందుకు పెట్టుకోవాలి! అంతగా డబ్బు లేకపోతే కాస్త చేతిలో డబ్బు ఆడుతున్నప్పుడే, ఇటువంటి పనులు తలపెట్టాలగాని, వెనకా ముందూ ఆలోచించకుండా లటిక్సిన యుద్ధంలోకి దిగి మనలను ఏడిపించడంమటుకు ఏమిగా బాగుందండీ?” అంటూ నిరసనగా మాట్లాడింది.

ఇంకో విషయంలోకూడా ఇల్లాగే అమాయకంగా పెంకిగా అన్న మాటలు నాకు తల్చుకొన్నప్పుడల్లా నవ్వు వస్తూ ఉంటుంది. కొత్త పైము వచ్చినతరువాత జరిగిన విషయం ఇది.

ఓ రాత్రివేళ నాకు మెళకువ వచ్చింది. ఆవిడ కూడా మేలుకొంది. ఇద్దరం మాట్లాడుతూ కూర్చున్నాము. ఇంతలో దొరగారి బంగళాలో గంటలు కొట్టారు.

“ఎంత అయిందండీ పైము? ఎన్నీ ఇప్పుడు కొట్టింది?” అని అడిగింది మా ఆవిడ.

“రెండు అయింది.”

“ఓ అయింది! అయితే క్రొత్త పైము ప్రకారం రెండైతే మూడు కొట్టాలగదండీ! మరి రెండే కొట్టారే?” అని అడిగింది.

ఈ ప్రశ్నకు ఏమి చెప్పాలిసింది తోచలేదు. రెండు అయితే మూడు కొట్టాలట! చివరకు ఆలోచించి ఇట్లా అన్నాను. “అవునే కాంతం ఇప్పుడు పాత పైము ప్రకారం ఒకటే అయింది అన్నమాట.” ఈ మాట విని ఆమె తృప్తి పడక “నా బొంద. ఒక పైతే రెండు కొట్టటం ఏమిటండీ వాడి శ్రాద్ధం” అని అసహ్యించుకొన్నది.

ఇది అర్థంలేని పెంకిమాట. ఒక్కొక్కప్పుడు మెరుపు లాంటి మేధాశక్తితో తపీమని అనేస్తుంది. దానితరువాత ఆ దెబ్బకు తట్టుకొని, నవ్వే శక్తి ఉంది కాబట్టి నేను నవ్వుకొని ఊరుకొనేవాణ్ని.

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ దగ్గరకు ఒకసారి నేను వెళ్లాను. ఆ రోజులలో ఆయన 'జయంతి' అనే పత్రిక నడిపి, కొన్ని కారణాలవల్ల దాన్ని ఆపేశారు. పత్రిక నడపటంలో ఉండే కష్టసుఖాలు ఆయనకు బాగా తెలిసివై. సాహితీ అనే పత్రికకూడా అల్లాగే ఆగిపోయి ఉన్నది అప్పటికి.

సాహితీ పత్రికను నేను తీసుకొందామని అనుకున్నాను. అనుకుని పత్రిక నడపటంలో ఉండే మెలకువల్ని తెలుసు కొందామని సత్యనారాయణగారి దగ్గరకువచ్చి, "జయంతి" అన్నాను "ఏమండీ నేను సాహితీ పత్రిక నడపుదామని అనుకుంటున్నానండీ" అని.

ఆయన చప్పున "నీ వేమైనా ఫూల్ వా" అని అడిగాడు. అప్పటికి నాకూ ఆయనకు అట్టే పరిచయంలేదు. అయినా ఇంతమాట ఆయన స్వతంత్రించి అన్నాడు.

సరే అయిపోయింది, ఇంటి కొచ్చేశాను. సత్యనారాయణగారు ఇంత మాట అన్నారే అని మనస్సులో కష్టంగా ఉంది. మా ఆవిడకు సత్యనారాయణగారంటే ఎంతో గౌరవం. ఆయన పద్యాలు చదివి ఆనందిస్తూ ఉండేది. ఆయన గొప్ప కవి అని నాకు ఎప్పుడూ చెబుతూ ఉండేది.

మా ఆవిడ నా కథలను ఏమాత్రం మెచ్చుకోకపోవటం, నా ఎదటే ఆయనను అంత ఎక్కువగా పొగడటం నాకు బొత్తిగా గిట్టేదికాదు.

నా మనస్సు చివుక్కుమన్నేస్తు, నన్ను ఆయన ఇంతమాట అన్నాడు అని చెప్పినమీదపైనా, మా ఆవిడకు సత్యనారాయణగారి యందుండే గౌరవభావం కాస్త తగ్గనా అని యోచించి, ఒక రోజున కాంతంతో అన్నాను “చూశావా కాంతం, నువ్వేదో ఆయనను మెచ్చుకొంటావుగాని, ఆయన మర్యాద తెలిసిన మనిషి కాదూ” అని. “ఏం? ఎందు కల్లా అంటున్నాడు?” అని అడిగింది ఆవిడ.

విషయం అంతా చెప్పకొచ్చాను. నాకూ ఆయనకూ పెద్ద స్నేహమాలేదు. మాట్లాడుతున్నాము. ఎంతోనేవు కూడా కాలేదే! నాలుగైదు నిమిషాలు అయింది. నన్ను ఫూల్ అన్నాడు!!

“అంత ఆలస్యం ఎందుకైందండీ. అంతసేపు పట్టిందో ఆయనకు మీ సంగతి కనుక్కుటానికి” అని కాంతం విరగబడి నవ్వింది.

ఇంతకూ సత్యనారాయణగారి విషయమై, ఆమెకుగల అభిప్రాయాన్ని నేను రవ్వంత అయినా మార్పులేకపోయినాను.

ఆయన నాగ్గిసిన కిన్నెరసాని పాటలు మటుకు ఆవిడ కొత్త కొత్త ఫణుతులల్లో పాడేది. ఆవిడ పాడుతూఉంటే నాకు స్పృహయు చేమూలనిపించేది. అంత ఆనందం కలిగేది.

అయితే వారు వ్రాసిన ఇతర గ్రంథాలు ఆమెకు పూర్తిగా అగ్రచయ్యేవికావు. కాకపోయినా చదివి ఆనందించేది. ఈ విషయం ఆధారంగా తీసుకొని ఒకసారి నేను ఆవిడను ఎత్తి పొడుపుగా అన్నాను.

“ఆయన వ్రాసిన గ్రంథాలు నీకు ఏమి అర్థమైనవనీ, నీవు ఆయనను మెచ్చుకొంటావు? ఆయన చాలా గొప్పకవి. అంతవాడు ఇగ్నోడులేదు అంటావ్, ఆయన జౌన్నత్యం ఏమి చూశావ్?”

“నే నేమీ చూడక్కరలేదు. నేను చూడకపోతే మటుకు హిమాలయ పర్వతాలు ఉన్నతమైనవి కావుటండీ!!” అన్నది విసురుగా.

10

మా ఇంటికి ఒకటి రెండు తెలుగు పత్రికలు వస్తాయి. పత్రికలలో కథలూ కబుర్లూ ఉంటై అనీ, ఈ విశాల ప్రపంచంలో ఎక్కడెక్కడ ఏ యుద్ధం జరుగుతున్నదో, మానవ జాతి స్వాతంత్ర్యంకోసం ఏమూల ఎల్లాంటి ప్రయత్నాలు చేస్తున్నదో తెలుస్తుంది. ఇతర దేశాలలో స్త్రీలు ఎంత అభివృద్ధిలో ఉన్నారోకూడా తెలుస్తాయి అని ఎన్నోవిధాల చెప్పాను మా ఆవిడకు.

ఎన్ని జెప్పినా ఆవిడ పేపరు చదివి జ్ఞానం వృద్ధిచేసుకొనేదికాదు. “ఎవ రెట్లా ఏడిస్తే మనకేం? వాళ్ల గొడవలన్నీ మన కెందుకండీ” అనేది.

“వాళ్ల గొడవలు మనకు కావాలె. ఇప్పుడు చూడు వాళ్ల యుద్ధంవల్లనే మనకు ధరలు ఇల్లాగ పెరిగిపోయినై.”

“ఆ మాట తెలుసుకొంటూనికి పేపరు చదవనక్కరలేదు లెండి” అని ఇల్లాగ మొండిగా జబాబులు చెపుతూఉండేది.

ఇంకా బాగా నచ్చచెబుదామని ఒక రోజున అన్నాను “కాంశం ఎంతజెప్పినా నీవు పేపరు చదవటంలేదు. నాకు

చాలా కష్టంగా ఉంది. నీవు వేపరు చదివితే అందులో ఉండే విషయాలనుగురించి ఇద్దరం సరదాగా చర్చించుకొందాం. ఇందుకోసం అయినా చదవుదా” అని బ్రతిమిలాడినట్లు అన్నాను.

ఈ మాట విని కాంతం విరగబడి నవ్వి “పేషెంట్ల విషయాలను గురించి మనం చర్చలు చేయాలటండీ. నాబొంద! మనకున్న విషయాలు చాలులెండి!” అన్నది.

“రాజకీయ విషయాలను గురించి, ప్రభుత్వాన్ని గురించి నాతో చర్చచేయటం నీకు సరదాగా ఉండదా?” అని అడిగాను. “సరదాకు ఆ విషయాలుకాకా ఎందుకండీ? మనకున్న గొడవలమీద కావలసినంత చర్చ జరుగుచున్నది రోజూనూ. అబ్బాయికి ఎర్రచొక్కా కుట్టిస్తానంటే మీకు నన్ను ఎర్రచొక్కావేమిటి, అసహ్యంగా ఉంటుంది, ప్లీస్ తెలుపు కుట్టిస్తానని నాతో అరగంట వాదిస్తా. పెద్ద అమ్మాయికి జూకాలు చేయిస్తానంటే, జూకాలు అందంకాదు, స్వస్తి క లోలకలు చేయిస్తానని ఎంతసేపు కోప్పడ్డాడు!! ఇంకా ముందు ముందు పెండ్లిండ్ల విషయంలో, కట్నాలూ కానుకల విషయంలో, అల్లుళ్లను తీసుకొచ్చే విషయాలలో అభిప్రాయ భేదాలకూ, చర్చలకూ కావలసినంత అవకాశం ఉంది. ఇంకా కొత్త గొడవలు ఎందుకులెండి” అని చీవాలు తీసింది.

అయినా నేను వదలక ఆవిడను వేధిస్తునే వచ్చాను పేపరు చదవనుని. నా గోల పడలేక ఆతరువాత పేపరు చూడటం మటుకు చూసేది. వెండిధర, నవరసుల ధర ఆవిడ ముఖ్యంగా చూసేది. ఆతరువాత ఎవరైనా కుర్రవాడు కనపడటంలేదు, పారిపోయినాడు అన్న సంగతులూ, పెండ్లి కొడుకు కావాలె అన్న ప్రకటనలూకూడా చదివి పేపరు అవతల పారేశేది. పోనీ ఏదో ఒకటి చూస్తున్నది. అదీ కాస్త మంచిదే. ప్రస్తుతం ఈ విషయాలు మాత్రమే చూచినా ముందు ముందు ఇంకా మంచి విషయాలను చూచి ఆమె జ్ఞానం వృద్ధిచేసుకొంటుందని నేను ఆశపడ్డాను.

కాని ఏ ముసలమ్మోవచ్చి, ఆవిడకు కలిగిన ఈ కాస్త ఆసక్తిని పాడుచేస్తుండేది. ఓ రోజున మా ఆవిడకు పేపరు ఇచ్చి చదవనుని చెప్పి, నేను బైట వరండాలో కూర్చున్నాను. ఇంతలో ఒక ముసలమ్మ వచ్చి అడిగింది ఈవిడను, “అమ్మాయి ఇండులో ఏముంటుందీ” అని. “అన్నీ ఉంటై అండి అవ్వగానూ, ఎవరు ఏమిచేసిందీ, ఎవరి కుర్రవాడు. ఎప్పుడు పారిపోయిందీ, ఎవరింట్లో పెండ్లి ఈడువచ్చిన పిల్లలుందీ, ఇల్లాంటి సంగతులన్నీ తెలుస్తాయండీ పిన్నిగారూ” అన్నది మా కాంతం పేపరులో ఉండే విషయాలు ఇవే అయినట్లు!!

ముసలమ్మ తెల్లపోయి “అయితే అమ్మాయీ మా మనమరాబుకు పెండ్లి కానాలె. కాస్త మంచి సంబంధాలు ఏక్కడున్నాయో తెలుస్తుందా అమ్మా ఇందులో చూస్తే?” అని అడిగింది.

“అహ తెలియవమ్మా.”

“అయితే ఎందుకమ్మా ఇదీ తగలెయ్యనా?”

“అయితే ఒకటండీ పిన్ని గారూ, మా పిల్లకు మొగుడు కావాలె. పిల్లి వయస్సు ఇంత. అందంగా ఉంటుంది. ఎవరన్నా చేసుకోదల్చుకొంటే మాకు న్రాయండి. అని పత్రికలో ప్రకటన ఒకటి చేయవచ్చు.”

“పత్రికలో వేయించుంచావుటమ్మా. అల్లరి బతుకు అయిపోదూ! అప్రాచ్యులు ఎవరైనా వేయించుకొంటే వేయించుకొంచారు!”

“పోసేలెండి అవ్వగారూ. వేయించవద్దు లెండి. పోసే మీరుకూడా వేపరు చదవటం నేర్చుకోండి.”

“ఎందుకమ్మా నేర్చుకోవటం!”

“అనేక సంగతులు తెలుస్తాయండీ!”

“ఏదీ ఒక్క సంగతి చెప్పు చూద్దామూ?”

“కొన్ని దేశాలలో ఆడవాళ్లు పురుషులతో సమానంగా అన్ని హక్కులూ కావాలని పోట్లాడుతున్నారు. చూశారా ఇట్లాంటి సంగతులు ఎన్నో తెలుస్తాయి.”

ఆ ముసలమ్మ ఆశ్చర్యపడి కాంతాన్ని అడిగింది “సమాన హక్కులు అంటే ఏమిటమ్మా. ఇప్పుడు మనకు సమాన హక్కులు లేవనే అంభావా?” అని.

మా కాంతం గిరిగిరా తలతిప్పుతూ “లేవండీ, మనకు సమాన హక్కులు లేవట! మనము చాలా నీచస్థితిలో అభిద్యలో అవివేకంలో ఉన్నామట!” అన్నది. “వార్ల బొంద! మనమేమిటి, నీచస్థితిలో ఉండటమేమిటి!—వార్ల బే నీచస్థితి. ఏం విచిత్రమమ్మా ఇది!” అన్నది ముసలమ్మ.

“ఇంకా విచిత్రమైన విషయాలున్నాయిఅండీ అవ్వ గారూ. ఇంకో సంగతి చూశారా! ఇప్పుడు ఆడవాండ్లు యుద్ధాలలోకూడా పోట్లాడాలని చూస్తున్నారటండీ” అన్నది కాంతం.

ఈ మాట విని ముసలమ్మ ముక్కుపైన వేలు వేసుకొని, యుద్ధంలో పోట్లాడటమే! వార్ల తాడు తెగిరి!

అంత పోట్లాడాలని ఉంటే ఎవరి మొగుడితో వారు అంచక్కా పోట్లాడుకోవాలెగాని, ఇల్లు వదలి బైటపడి ఇంకొకరితో పోట్లాడుతానంటారు అదేం పాపమేకాం!! అయ్యో, అయ్యో! ఇవా పేషర్లలో ఉండే సంగతులు! వీటిని తగలెయ్య!! మా ఆయన నన్ను చంపుతున్నారు అక్షరాలు నేర్చుకో పేపరు చదువుదుగానని. ఇంకా నయం ముందుగానే చెప్పావు!! ఇల్లాంటి సంగతులు నేర్చుకొంటానికి పేపరు చదవనక్కరలేదు” అంటూ చీదరించుకొని మాట్లాడింది.

ఈ మాటమీద కాంతం అన్నది “అల్లా అసకండి అన్వగానూ. మీకు కావలసిన సంగతులూ ఉంటై ఇందులో” అని ఎందుకో కాంతం విరగబడి నవ్వింది.

ముసలమ్మగారు యధాలాపంగా ఆవిడ చేతులో పేసగు తీసుకొని అటు తిరగేసి ఇటు తిరగేసి, “అయితే అమ్మాయీ ఈ కాయితంలో అంతా అచ్చవేసి, ఈ కాస్త మేర వదిలేశారేం?” అని అడిగింది Stop press చూపిస్తూ.

“అక్షరాలు రాని మీబోటి ముసలమ్మలుకూడా పేపరు చూడాలంటే ఎక్కా? ఎక్కడ చూచినా ఏమీ తెలియదాయె. అందుకని ఆ కాస్త మేరా అట్టి పెట్టారు అల్లాంటి వాళ్లు చూడటానికి.” అంటూ మళ్ళీ కాంతం విరగబడినవ్వింది.

పేపరు చదవటాన్ని గురించిన ప్రసంగం ఇల్లాగ వెటకా రాలతోనూ, వెక్కిరింపులతోనూ వెల్లిపోయేది. మొత్తం మీద కాంతానికి పేపరు చదవాలనే ఆసక్తి కలుగజేయలేక పోయినాను కొన్నాళ్లయిన తరువాత “ఏం కాంతం, పేపరు చూడటం బొత్తిగా మానేసినట్టున్నావే” అని నేను అడిగితే, ఆ-ఎందుకు పోనిద్దూ, ఏముంటుంది పేపర్లో. అన్ని పిచ్చి సంగతులేకదండీ, లండనుపైన బాంబులు పడ్డాయి, ఢిల్లీలో గాడిదలు ఊళేగినై, గుంటూరులో కోమటికి కడుపునొప్పి వచ్చింది, తెనాలిలో మిల్లు తగలబడ్డవీ, ఇల్లాంటి సంగతులే కదండీ! ఇల్లాంటి సంగతులు తెలిసికోకపోతే వచ్చిన నష్టం ఏమోలేదులెడి. నన్ను చంపకండి పేపరు చదవమని.” అని చీత్యంగా అన్నది.

11

మా కాంతానికి పూర్వకాలం వాళ్లు అన్నా, పూర్వ కాలపు పాటన్నా ఎంతో అభిమానం. ఇప్పటి కాలపు పాటలు ఆవిడకు ఇష్టంలేదు. ఇప్పటి కాలపు చదువులూ ఆమెకు ఇష్టంలేదు. పూర్వకాలపు మనుష్యులే మనుష్యులనీ, ఈ కాలపువాళ్లు అంతా చచ్చురకం అనీ ఆమె అభిప్రాయం.

ఈ కాలపు మనుష్యు లేముందండీ, ఇంత తిననూలేరు తిరగనూలేరు ఎత్తి చవటలండీ అని అంటూ ఉండేది. ఏం? ఎందుచేతా? అని నేను అడిగితే పూర్వకాలపు కథలు చెప్పేది.

“భారతంలో చూడలేదండీ, గరుష్కాతుడికి ఒకసారి మూచి ఆకలై తే తల్లిని అడిగాడట ఆహారం ఇవ్వనలసింది తల్లి అని. ఆ మహానుభావుడికి తల్లిమటుకు ఎక్కడనుంచి తెచ్చి ఇస్తుందీ కావలసినంత ఆహారము.

ఏం? ఇంట్లో అన్నం వండనా ఆవిడ? పోనీ కాఫీ హోటలుకు పంపలేకపోయిందా?” అని అన్నాను నేను నవ్వుతూ.

“ఏమిటండీ గరుడుడికి కాస్త ఉప్పు తింటే ఆకలి తీరుతుందా?” అని ఆవిడ నవ్వేది. “అందుకని తల్లి ఏంజేసింది చెప్పు?” అని నేను కథ నిజంగా వినాలని కుతూహలం ఉన్నవాడిలాగ మాట్లాడేవాడిని. నిజానికి ఆ పిచ్చికథలు వినాలని నా కేమీ సరదా ఉండేదికాదు. విసకపోతే ఆమె చునస్సు కష్టపడుతుందని, ఉత్సాహాన్ని సరించక తప్పేదికాదు.

అక్కడనుంచి ఆవిడ చేతులు విలాసంగా తిప్పుతూ, కళ్లు ఎగరేస్తూ ఉత్తు క త తో చెప్పుకొచ్చేది కథ. తల్లి గరుడుడితో అన్నదటా—నాయనా నేనేం ఆహారం ఇయ్యగలను. ఒక్కటి చెయ్యి. విషనిధి మధ్యన ఉన్న ఘనంఠిన్నీ, ప్రిజలను ఎక్కువగా వీడిస్తూ ఉన్న ఘనంఠిన్నీ, నిషాదులనే వారని భక్షించవలసిందీ అని అన్న ఘనంఠిదైంకట. ఉద్రక్త అయినప్పుడు ఆవిడకు ఇల్లాంటి భాష మాట్లాడటం సరదా.

ఈ మాటలు విని నేను సంతోషంగా తల ఊపితే మళ్ళీ ఆవిడ ఇల్లా చెప్పింది. “ఆపశంగా ఆ గరుడాళ్ళారు విషనిధి జొచ్చి బలసమన్వితులు అయిన ఘనంఠిన్నీ దీర్ఘకాయులు అయిన ఘనంఠిన్నీ నిషాదులను కొన్ని వేలమందిని భక్షించాడట! ఇల్లాంటివాళ్లు ఉండేవాళ్లండీ పూర్వకాలంలో! ఇప్పటి కాలంవాళ్లు ఒక్క వేయి మామిడిపండ్లు అయినా తినగలరా?

“మామిడిపండ్లదాకా ఎందుకూ? ఒక్క వెయ్యి రేగు పండ్లుకూడా తినలేరు.” అని నేనన్నాను.

ఆవిడకు ఎక్కడలేని సం తోషం కలిగింది. తన కుటుంబంలో పూర్వీకులుకూడా చాలా బలం కలవారనీ యోగ్యులనీ, భక్తులనీ చెబుతుండేది.

మా ఆవిడ పుట్టిల్లు ఒక కుగ్రామం. ఆ ఊరికి కృష్ణ రెండు మైళ్ల దూరంలో ఉంది. వాళ్లమ్మ, నాలుగు బిందెలు పట్టే పెద్ద కాగుతో కృష్ణమంచి మంచినీళ్లు మోసుకొని వచ్చేదట ఈ రెండు మైళ్లూ ఇసుకలో నడిచి.

వాళ్ల నాన్న తెల్లవారుఘామం నాలుగు గంటలకు బెజవాడలో జయలుదేరి పడకొండింటికల్లా భోజనానికి బందరు వెళ్లేవాడట. ఎప్పుడైనా కోర్కెపనిమీద వెళ్లాలనివస్తే!

వాళ్ల ఊరుచుట్టూ ఉన్న భూములలో సగం భూములు వాళ్ల వేనట! కాని వాళ్ల తాతా, తండ్రి అవన్నీ అమ్మేశారట! ఇల్లాంటి విషయాలు ఆవిడ ఎన్నో చెబుతుండేది.

మా పూర్వీకులుకూడా చాలా గొప్పవాళ్లు అని నేనూ చెప్పటం అవసరమని తోచింది. ఏం? వాళ్ల పూర్వీకులు

గొప్పవాళ్లు అయితే మా పూర్వీకులు. చాలా గొప్పవాళ్లే ఎందుకుకాకూ!

మాది మొదటినుంచి ఒస్తీ కాపురం. పల్లెటూళ్లలో కాపురం అంటే మావాళ్లకు మొదటినుంచి అసహ్యం. మాకు పొలాలు లేవు కాని, ఈ పూరులో ఉన్న మేడల్లో సగం మేడలు మా ముత్తాతగారు కట్టించినవే. మా తాతగారి కాలంలో అవన్నీ అమ్మేశాం. ఇల్లా చారంభించాను.

ఆవిడ అడిగింది “కేసీమహల్ కూడా మీ తాతగారు కట్టించిందేనా” అని. అప్పున్నాను నేను బెరుకులేకుండా. “అయితే మీ తాతగారు తావీ మేస్త్రీ-అయినా అయి ఉండాలె, లేకపోతే కంట్రాక్టరు అయినా అయి ఉండాలె” అని ఆవిడగారు నవ్వింది.

నాకు కాస్త కోపం వచ్చింది కాని, ఇంకా కోపమూ, విసుకూ పైకిచూపే రోజులుకావు అవి. అందుకని నేనూ నవ్వి “అల్లాకాదు నిజంగా అన్నాను. ఆవిడ అమాయకంగా నా వంక చూచింది. సరే, ఇంకేం నా మాటలు నమ్ముతున్నా దనుకొని మళ్ళీ కొన్ని సంగతులు చెప్పాను.

అది మా తాతగారి సంగతి. మా తాతగారు కడుపు నిండా భోజనంచేసి, నడ్డిగం బిగించి, వసారాలో గోడకు జేర్చా

బడి చుట్ట వెలిగించాడా అంటే, అది ఆరాత్రి రాత్రి అంతానూ, మర్నాడు మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలదాకానూ కాలుతూ ఉండేది.

“అబ్బ అంత పెద్దచుట్ట కాల్చేవాడండి! అయితే ఆయన నిద్రపోవటం లేదన్నమాట?”

“ఇదేనా నీవు గ్రహించింది? నికలోకూడా అల్లాగ అల్లాగ చుట్ట కాలుస్తూ ఉండే వాడన్నమాట గుప్ గుప్తన పొగ వదులుతూ.”

“నిజమే! ఉంటారు! అందులో వైచరిత్యం ఏమీ లేదండీ,” అన్నది ఆవిడ.

ఇంకొకటి చూశావు కాంతం నీవు చెప్పినట్లు పూర్వ కాలం సంగతే వేరు! మనుష్యుల సంగతేకాదు. ప్రకృతి కూడా మారిపోయింది. ఎప్పటిదాకానో ఎందుకు నా చిన్న తనంలో ఉన్నట్లు ఇప్పుడు లేకుండా. నా చిన్నతనంకూడా పూర్వకాలంలో లేఫే. నాకు బాగా జ్ఞాపకం. ఆ రోజుల్లో చంద్ర గ్రహణం, సూర్య గ్రహణం, ఇల్లాంటివి చూశావు ఒక్కసారి పట్టినాయా అంటే, ఆ పట్టు పట్టు మూడు రోజులు నాలుగు రోజులు అల్లాగ ఉండిపోయేవి! ఇప్పుడేముంది, ఒక అరగంట! మహాఉంటే గంట!

ఇట్లాగ నేనూ చెప్పేవాణ్ణి మా పూర్వులనుగురించి
 వాళ్ల ధైర్యసాహసాలనుగురించి. ఎంత చెప్పినా, ఆవిడ లోపల
 ఉద్దేశం ఏమిటంటే, వాళ్ల పూర్వీకులంత గొప్పవాళ్లు, మా
 వాళ్లు కారనే. గ్రహణాలు మూడు రోజులదాకా పట్టటం
 నే నెరుగుదునని చెప్పిన తరువాతనైనా నేనుకూడా, ఆ పూర్వ
 కాలపు గొప్పవాళ్లతో సమానమైన ప్రతిభ కలవాడిని అని
 ఆమె అనుకొందో లేదో, నాకు తెలియదు.

12

ఒక రోజున మా అబ్బాయిని పిలిచి గుర్రం మీద కాంపోజిషన్ వ్రాశావురా నాయనా అన్నాన. “గుర్రంమీద వ్రాయటం ఎదుకండీ” అన్నది కాంతం. “పిల్లలకు చదువు చెప్పే సమయంలో నీవు అడ్డురాకు. నీకెందుకూ, నీవు ఊరుకో” అని ఆవిడను కోప్పడ్డాను.

ఆమాత్రానికి ఊరుకునే మనిషి అయితే ఆ విషయంకా అనుకోవలసిందేముంది? అఃహ ఊరుకోలేదు. ఊరుకోక “గుర్రంమీద వ్రాయటం ఏమిటో నాకు చెప్పకూడదా ఏమిటండి? అయినా ఇల్లాంటి నెఘపపనులు నేర్పబోకండి, గుర్రాలమీద గాడిదలమీద వ్రాయటం. పిల్లలు చెబినో గలరు” అంటూ కొంచెం విసుక్కున్నది.

గుర్రంమీద వ్రాయటం అంటే గుర్రాన్ని గురించి వ్రాయటమే ఇప్పుడు తెలిసిందా? అని అడిగాను. ఈజిప్టు బుత్తో ఆమె తృప్తిపడుతుందనుకొన్నాను. కాంతం ఒక్క క్షణం తీక్షణంగా ఆలోచించి “అలాగ అయితే గుర్రాన్ని

గురించి మటుకు వ్రాయటం ఎందుకండీ” అన్నది ఒక పెద్ద సందేహం తనకు బాధిస్తున్నట్టుచూస్తూ. .

నేను ఈ ప్రశ్నకు ఏమీ జబాబుచెప్పలేక ఊరుకొన్నాను. ఆమెగారు ఊరుకోక గుర్రాలను గురించి, గాడిదలను గురించీకూడా, నేర్చుకోవాలే ఏమిటండి అబ్బాయి! అన్నది దీర్ఘాల్పితీస్తూ ఈసడింపుగా.

“గుర్రాలను గురించి గాడిదలను గురించి మనం నేర్చుకోవలసింది ఎంత ఉందో నీకేం తెలుసు! అదో పెద్దశాస్త్రం”.

“నిజమేలండి. గాడిదలనుగురించి నాకు ఏమీ తెలియదు. ఇన్నాళ్లబట్టి తెలియకుండానే జరిగింది. అబ్బాయికి తెలియటం అవసరమా?”

“ఆ చాలా అవసరం. ఎందుకు అవసరమో ఇల్లాంటి విషయాలు ఎందుకు నేర్చుకోవాలో నీకు తెలిసేట్లు చప్పలంటే చాలాసేపు పడుతుంది. నాకు ఇప్పుడు అంత ఓసరి లేదు. కాస్త నాలుగుముక్కలు వాడికి చెప్పేనియ్యి” అన్నాను.

“అయ్యో, నేను వద్దు అని అన్నానా ఏదో ఊరికే అడిగానుగాని! గుర్రాలను గురించి, కుక్కలను గురించి

చెప్పండి” అన్నది ఆవిడ ముక్కుమూతీ విరిచి, ఈ చదువు ఎందుకూ పనికొచ్చేది కాదన్నట్లు తలతిప్పుతూ.

ఇట్లాగ అన్నా నేనేమీ చిన్నబుచ్చుకోలేదు. ఈ మాత్రానికి నిరుత్సాహపడితే నేను అసలు బడిపంతులు పని చెయ్యనేలేను.

ఎందుచేతనటారా, క్లాసులో మనం పాఠంచెబుతూ ఉంటే ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక్కడూ వినడు. ఏమిటి వినేసినెదవమోత అన్నట్లు వేరే మాట్లాడుకుంటూ ఉంటారు. అయినా మనం నిరుత్సాహపడము. చాతమూ అనిచెయ్యము. కొట్లాటప్పుడు పడితే గారు కాస్త మన్నిందని నేను పోగుకొంటానా ?

అట్లాంటిది పిలిచి నీవు వ్రాసిన కాంపోజిషన్ చదవరా అన్నాను. వాడు పాస్తాకంజెచ్చి నాముందు కూర్చున్నాడు.

“దీని ఏంవాశాలో చదువు?”

“గుర్రమును గాడిదయు ఒక జాతులోని జంతువులు.” ఈ వాక్యంవిని కాంతం, మళ్లీ విరగబడినట్టి, “అదేమిటా నాయనా, గుర్రం గాడిదా ఒకటేనట్రా ఇదేంచదువురా?” అంటూ వెకిలిగా విచరీతంగా నవ్వుటం సాగించింది.

నాకుమటుకు మహా చెడ్డకోపం వచ్చింది. ఈ ఆడవాళ్లకు ఏమీ తెలియనూ తెలియదూ పైగా మనసు వెక్కిరిస్తారు.

చివరకు “నీకు తెలియదు ఊరుకో, ఆ రెండూ ఒక జాతిలోనివే” అని నేను గట్టిగా కోప్పడ్డాను. కోప్పడ్డాగదా అని ఏమన్నా ఊరుకొందా!

“క్షమించండి. నేనేమన్నా చదువుకొన్నానా ఏమన్నానా గుర్రం గాడిదా ఒకటే అని తెలియటానికి! చదువుకొన్నవాళ్లకు తెలుస్తయ్యి గుర్రం గాడిదా ఒకటే అన్న సంగతి?” అని అంటూ మళ్ళీ విరగబడి నవ్వింది.

ఈ ధోరణిచూస్తే నాకుకూడా కొంచెం సందేహం కలిగింది, నిజంగా గుర్రం గాడిదా ఒక జాతిలోనివేనా, లేక నేను పొరపడుతున్నానా అని. ఆ రెండూ ఒక్క జాతిలోనివే అని మళ్ళీ నిశ్చయించుకొని అపైన చదవరా నాయినా అన్నాను అబ్బాయిత్తో. వాడు తాను వ్రాసిన కాంపోజిషన్ లో రెండో వాక్యం చదివాడు గుర్రానికి నాలుగు కాళ్లు ఉన్నవీ అని.

“నిజంగానురా? నాలుగుకాళ్లే!! గుర్రానికి నాలుగు కాళ్లు ఉన్నాయని అబ్బాయికి ఎల్లా తెలిసిందండీ?” అంటూ ఆవిడ మళ్ళీ పగలబడి నవ్వింది.

“ఎందుకు అల్లాగ నవ్వుతావు? గుర్రానికి నాలుగు కాళ్ళూలేవా?” అన్నాను నేను కొంచెం కోపంగా.

“ఏమండోయ్, మీకేమన్నా మతిపోయిందా ఏమిటి? గుర్రానికి నాలుగుకాళ్లండీ?” అని నేనేదో వ్రేలివాడిని అయి నట్లు నా వంకజూచి మళ్ళీ నవ్వుటం సాగించింది.

మా పిల్ల అమ్మాయి, చిన్న అమ్మాయికూడా అక్కడే ఉన్నారు. వాళ్లంతాకూడా తల్లితోపాటు నావంక జూచి విపరీతంగా నవ్వుటం సాగించారు.

గుర్రానికి మూడు కాళ్లు ఉన్నాయ్నరా, ఎందుకు అల్లాగ నవ్వుతావు? అని నేను విసుక్కుంటే వాళ్లు మరీ నవ్వారు.

అందుకని వాళ్లతో మాట్లాడటం మానేసి పైచాక్యం చదవరా నాయీవా అన్నాను రాధాయతో.

“గుర్రానికి రెండు చెవులున్నవి. కాని కొమ్ములుండవు” అని మళ్ళీ వాడు చదివాడు.

“అబ్బాయికి ఎన్నెన్ని విషయాలు నేర్పుతున్నారండి! ఎందుకు వెధవపురాణాలు!! గుర్రానికి నాలుగు కాళ్లు!! రెండు చెవులు!!” అంటూ ఆవిడ వెక్కిరిస్తూ ఉంటుంది. నాకు కాస్త కష్టంగానే ఉంది.

అప్పటికి నాకు తెలిసింది వాళ్లు ఎందుకు నవ్వుతున్నారని. అవేమీ గొప్ప సంగతులు కావని వాళ్లు వేళాకోళం చేస్తున్నారు.

అందుకని నేనన్నానూ ఇందులో విషయం కాదు నివు చూడాలిసింది వాళ్ళరచన అని తెలియచెప్పాను. “ఓహో అల్లాగా” అని అప్పటికి ఊరుకొంది.

“నువ్వు చదవరా నాయనా మీ అమ్మకేంతెలుసు అల్లాగే నవ్వుతుంది” అన్నాను. మా రాధాయ మళ్ళీ చదివాడు. “గుర్రము వైద్యమునకు పనికివచ్చును” అని.

వైద్యానికి పనికిరావటం ఏమిటి. అని నేను అనుకుంటూ ఉండగానే, గుర్రాన్ని నూరి మందులో వేస్తారా ఏమిటి” అంటూ ఆవిడ మళ్ళీ విరగబడ్డది.

ఇట్లాగ నవ్వుటం మా రాధాయకూడా ఒప్పుకోలేదు ఈ పర్యాయం. “వినవే అమ్మా అశ్వముయొక్క గంధము నుండి అశ్వగంధాది లేహ్యమును తయారుచేయుదురు.” అని చదివి వినిపించాడు. ఈ తభా నేనుకూడా నవ్వుకతప్పిందికాదు.

ఇక ఆవిడ ఉప్పెనగా నవ్వింది. “అశ్వముయొక్క గంధం ఏమిటా నాయినా అదెట్లా వుంటుందిరా” అననూ నవ్వునూ.

మా అబ్బాయి వాక్యరచన బాగానే ఉంది. పదింటికి ఆరు మార్కులు ఇవ్వవచ్చు. కాని మా ఆవిడ నవ్వుటంవల్ల నా మనస్సు చెడిపోయింది. కుక్కమీదకూడా పాతం చెప్ప దల్చుకొన్నవాణ్ని ఆ రోజుకు చెప్పడమే మానేశాను.

13

కాంతానికి తెల్లచీరలంటే ఎక్కువ ఇష్టం. ప్రొద్దు
గూకులూ ఏరంగుచీరో కట్టుకున్నా సాయింతానికిమాత్రం
తెల్లచీర కట్టేది. మల్లెపూలన్నాకూడా ఆమెకు ఎంతో ఇష్టం.

ప్రతిరోజూ భోజనానంతరం ఆవిడ దేవకన్యాగాగ
నా గదిలోకి వచ్చేది. జీ అంచు తెల్లని చీర కట్టుకొని, తెల్లని
రవిక పొడుక్కొని జడలో అర్థచంద్రాకారంగా పూలుపెట్టు
కుని. మంచిసీత చెంబుతో ఆవిడ మెల్లగా నవ్వుంటుంది. క్షీర
సాగరంలోనుంచి లక్ష్మీ లేచినస్తున్నట్లు ఉండేటా.

ఒక్కొక్కరోజున నేనేదో తీవ్రమైన ఆలోచనలోఉండి
ఆవిడ రాకను గమనించవల్సి వటిస్తాను. నిశ్శబ్దంగా ఆవిడ
నా వెనుకవైపునకు వెళ్లి తన మృదువైన హస్తాల్తో నా కళ్లు
మూసేది. ఇంట్లో ఇంకెవ్వరూ లేరు. అప్పటికింకా సంతానం
కలుగలేదు. రాత్రివేళ ఎవ్వరొచ్చి నా కళ్లు మూయటానికి
సాహసిస్తారు.

ప్రతిరోజూ జరిగే పనికూడాను. అయినా నేను ఆ కళ్లు
మూసింది ఎవరో కనుక్కుంటానికి నానా అవస్థపడి, కనకమ్మ,

“ప్రాద్దస్తమానం చూడలేదండీ. ప్రొద్దున్న కాఫీ ఇయ్యటానికి వచ్చినప్పుడు చూసిరి. స్కూలుకు వెళ్లేముందు కిటికీలోనుంచి చూసిరి. రోడ్డుమీద నడుస్తూ, తిరిగి తిరిగి చూసిరి సాయింత్రం చూసిరి. ఇంకా ఏమిచూస్తారండీ” అని అంటూ ఆవిడ విరగబడి నవ్వేది.

నిజానికి నాకు ఆవిడను అన్నిసార్లు చూచిన జ్ఞాపకం ఏమాత్రం ఉండేదికాదు. నేను తెల్లపోయి ప్రొద్దున నిన్ను చూశానా అనేవాడిని. “ఏమి విచిత్రమండీ నన్ను గాక ఇంకెవ్వరిని చూస్తున్నారండీ ఈ ఇంట్లో” అనేది.

“అహ అదికాదు. ప్రొద్దున్న నీ జడ అంత అందంగా లేదు.”

“అంతే ఇప్పుడు పూలుపెట్టుకొన్నాను.”

“ఇంతకు పూర్వం, నీ కళ్లు అంత ఆకర్షాంత విశాల ములై తేజఃఫుంజములుగాలేవు.

“అబ్బ! ఏమి కవిత్వం అండీ. కాస్త కాటుక పెట్టుకొంటే అల్లాగే కనిపిస్తుంది.” అంటూ సిగ్గుపడి తల వంచుకొనేది.

“అసలు ఇంతకుపూర్వము నీవు ఇంత అంశంగా ఎప్పుడూలేవు” అని నేను ఆవిడను దగ్గరకు తీసుకొనేవాడిని.

“మీదంతా కవిత్వమండీ! అయినా వేళావిశేషంలాడి! ఈ వేళప్పుడు నేను ఇట్లాగే కవిత్వం అంటూ అనిదీ నా బుగ్గ పైన చిటిక వేసేది. వళ్లు ఝుంజుమని ఘోరాలు తేలేది. రోజెల్ల గృహకార్యాలయందు నిమగ్నయై ఉండే ఈ సామాన్య గృహిణి ఆ సమయానికి మోహనమూర్తి ఎల్లాగు అయ్యెదో! ప్రొద్దుగూకులూలేని సెగ్గు ఆవేశకు ఏజ్ని తన్ను తరంగములపైనుడి జారి ఆమె పెదవులను, కపోలములను, బుగ్గలను ఆవరించేదో!!

కళకళలాడుతూఉండే ఆరామంలోకి నన్ను ఆహ్వానిస్తూ స్నానము ఇచ్చే న సంత కోకిలా కలకంఠ గాన మాధుర్యమూ,

ఎండకాలంలో రాత్రంతా నిర్వరపట్టక పట్టక ఏకునుకో పట్టినపుడు, మంద మంద హస్తాలతో జోకొట్టే ప్రత్యూష పవనాల శీతల స్పర్శా,

వెన్నెల్లో తెల్లని పాన్పుమీద శరద్రాత్రి అంతా గడిపి తూర్పుదేకలు తెల్లనాడే సమయాన లేవబోతున్నపుడు వద్దు వద్దని హత్తుకొనే మా కాంతము గాఢ సంక్లేషానా కెప్పుడూ జ్ఞాపకానికి వస్తుంటుంది, జీవితము నిస్సారము అని తోచిపోవుడల్లా.

14

భాష్యాపిల్లలతో కూడిన సంసారంలో వుండే కష్ట
 సుఖానినుడునుభవించి, అనంతించలేకపోతే ఇంక దేన్నిచూచి
 నిరసించిందగలము?

హృదయం వుండి నిజంగా అనుభవించగలవాడికి
 పిల్లలుగల యిల్లు వర్ణాంకంలోని నందనవనంకంటే హాయి
 నిస్తుంది.

సుకుమార సుందర దళాలలో వికసించి పరిగెళుచు
 పుష్పకుటీరం డిమ్మదగ్గట ఒకటి రెండు ముల్లు ఉన్నంత
 మాత్రంలో దాని స్వరభము, సాందర్యము, మార్గవము
 ఆకర్షించడం మాన్తాయా?

అంతా విధంగానే సంసారంలో కష్టాలు సుఖానుభూతికి వాటి
 చూశిందే దీపాల కాంతిలేకాని ముత్యం వంటి బాధపెట్టు
 కావు.

చూడగలవాడికి ప్రకృతిలో అర్థమయితే అంతా యింట్లో
 కనపడుతుంది.

పసికూనల చిట్టి చేతులను చెక్కిళ్లకు తాకించుకో
ఆనందాన్ని యివ్వకపోతే మల్లికాప్రసూనశోభా సౌందర్య
ఆనందాన్ని ఇస్తుందా?

పసిగాని బుగ్గలు ముద్దాడి పరవశం చెందేదని నా
శిరీష కుసుమ సౌకుమార్యం ఏ మనుభవించగలను?

మృణాల నాళాల కంటే మృదువులైన చేతులను వె
చుట్టూ వేసి పసిబిడ్డ వలక పోనే బోసినవ్వుల హారాలకం
హిమబిందు మౌక్తికా హరిము హాయినిస్తుందా?

రెమ్మ రెమ్మనూ పూచిన తీనలా కేకింశలాడే
లతో నిండిన యిల్లు కలకలలాడుతూ కనకడడం తేబూ!

వసంతకాలంలో నీతాకోక చిలుకలు పువ్వులు
దగ్గరికూ పోయి క్షేమ సమాచారాలడిగి పలకరించి వస్తూ

లేమావి చిగుళ్ళతో సంశ్చస్తానాంసి ఏ గుఱ
చాటునో ఏ కాంతముండి కోయిలలు పంచమస్వరం
హృదయ పూర్వకంగా ఎవరినో ఆహ్వానిస్తూ ఉంటాయి.

ఇవీ లేకపోతే వసంతమే కాదు. వసంత కాల
శోభలేదు. అల్లాగే కిలకిలలాడుతూ గంతులువేసే పిల్లలును

కిచకిచలాడుతూ చూర్లలో అల్లరిచేసే పిచ్చికలున్నూ లేని యిల్లు ఇల్లేకాదు అంటుంది మా కాంశం.

తన పిల్లలను చూచి ఆనందిస్తుంది. పశిపందమంతా తనయింట్లోనే చూస్తుంది. నిత్య పరితృప్తిలో దేవతా మూర్తిలా వెలుగుతూవుంటుంది. తన బిడ్డలను గురించి ఎన్నో తియ్యని కలలు కంటుంది. అబ్బాయి డిప్యూటీ కలెక్టరు చేస్తాడనీ, అమ్మాయి జమీందారుగారి భార్య అవుతుందనీ ఆమె అనుకుంటూ ఉంటుంది.

ఒకసారి మా అబ్బాయి చిఱునవ్వుతో పయగెత్తుకుని వచ్చి నా వోళ్లో కూర్చున్నాడు. వాణ్ని మనసారా హృదయాని కదిమి పట్టుకుని ఘత్రాగ్రత పరిష్వంగ సౌఖ్య మనుభవిస్తూ మాటి మాటికీ ముద్దుపెట్టుకుంటూ ఆనందాన్ని పట్టలేక 'కాంతం! వీడు ఎక్కా పుట్టాడే! ఇంక చక్కనివాడు. ఈ దొరబాబు' అని అడిగాను.

ఈ పశ్నకు ఏం జవాబు చెబుతుంది ఏ ఇల్లాలైనా! మొదట మా ఆవిడ తెల్లపోయింది. కాసేపుండి తెప్పరిల్లి పిల్లవాణ్ని తన చేతుల్లోకితీసుకుని ఎగరవేసి ముద్దాడుతూ 'వీడా! వీడు మన పూర్వజన్మ సుశ్రుతం న్న పుట్టాడండీ' అన్నది.

15

కాంతా ప్రణయకథలలో కాలచక్రం గిరిగిరా తిరిగి పోయింది. పదిహేను సంవత్సరాలు ఇట్టే గడిచిపోయాయి. అనుభూత జీవితం అంతా సుఖస్వప్నం అయింది. కొంత స్మృతిపథంలోనుంచి జారిపోయిందికూడా!

కాని అప్పుడప్పుడు ఏదో మధురానుభవము చప్పున అగాధస్మృతితలాల్లోనుంచి పైకి తేలుతుంది. ఒకప్పుడు అది అవ్యక్తమై హృదయంలో ఎక్కడో, దూరాన ఒక చిన్న తరంగంవలె స్మృతికి తాకుతుంది. మఱొకప్పుడు మధురాతి మధురానుభూతి సువ్యక్తమై మనస్సునకుతోచి చక్కిలిగింతపెట్టి సుళ్లుతిరిగి ఆనందాన్ని ఇస్తుంది.

ఒకరోజున ఆమె జరీచీర కట్టుకొని, వెడల్పైన జనీ అంచుగల తెల్ల రెవిక తొడుక్కొని జుట్టులో అర్థచంద్రా కృతిగా మల్లెపూలు పెట్టుకుని ఆకాశంనుంచి సన్నగా జాళిన శీతాంశు కిరణంలా మెల్లగా వచ్చింది గదిలోకి. నాకు మా ప్రథమ పరిచయం జ్ఞాపకానికి వచ్చింది. “కాంతం!”—అని ఆమెను అట్లాగే తేరిపార చూశాను బహుకాల తపఃఫల ముగా ఈశ్వర సాక్షాత్కారం కలిగిన భక్తుడు చూచినట్లుగా.

“ఎందుకండీ అల్లా చూస్తారూ?” అన్నది.

“నీవు మొదటిరోజున సరీగా ఇలాగే కనపడ్డ కాంతం!”

“మొదటిరోజున అంటే?” అని అడిగింది.

“నువ్వు నా మీదికి వంగావు జ్ఞాపకంవుందీ! ఆరోజు అన్నాను. కాంతం సిగ్గు ముసుగులో కుంభించుకుపో, ముఖమాత్రం కొద్దిగా పైకెత్తి చిరునవ్వులో కనికరించి నేను ఊరుకోక మళ్ళీ అడిగాను “ఎందుకు కాంతం! ఆ రోజు అల్లా వంగావు” అని.

కాంతం ‘సాదు బరిణకోసం’ అని అన్నది.

“సాదుబరిణకోసం మొగుడిపైకి వంగుతా అంతానూ?”

“పోనిలెద్దురూ! మీరు చేసిన పనిమాత్రం బాగు కామాలు. అప్పుడు నేను కాపరానికి రాని పిల్లనేకదా మీరు మాతమ్ముణ్ణి ఎందుకు అడిగారూ మీ చిన్నక్క ఎక్కడుందిరా అని. వాడి చిన్నక్కయ్యతో మీ కేం చెప్పండి నిజానికీ?”

“అంబులో తప్పు ఏ మాత్రమూ లేదు. ఊరికేనే అడిగాను.”

కాంతం కళ్ళూ మూతీ తిప్పుతూ హేళనగా అన్నది
“పాపం! ఊరికేనే అడిగాడేం? పట్టి నంగనాచి. నోట్లో
వేలు పెడితే కూడా కొరకలేదు” అన్నది విరగబడి నవ్వుతూ.

“అట్లా అంటావనేగా నీ వేలొక్కసారి కొరికాను?”

“ఒక్కసారి వేలు కొరికాను. దాని పనివాతే.....”

“అదేమిటి! దాని తరువాత మళ్ళీ నీ వేలొక్కసారి
కొరకలేదే?”

“అ! వేలు కొరకకపోతేసేం! వొట్టొంతా కొరికాను.”
అని నవ్వింది.

కళ్ళనం కొంటేనేమీ నవ్వుకొన్నాము. పక్కవాళ్ళ కొంచెం
నేపటికి “మీ కనలు చాలా కొంటెతనమండీ!” అన్నది.

“ఎం?”

“అర్రోజున మధ్యాహ్నం పీటూమీన గూర్చున్నప్పుడు
ఎవ్వరూ చూడకుండా చివికెనవేలు పట్టుకుని లూకాను ఎండుకు
చెప్పుడి” అన్నది సిగ్గుతో తల వంచుకుని.

“నేనా లాగింది, నువ్వుకదూ? ఎందు కబద్ధమాడతావు? అడపిల్లలు పుడతారు.”

“మొగపిల్లలుగూడా పుట్టుకొచ్చారు కాబట్టి నాది అబద్ధంకాదని తెలుస్తూనేవుంది.”

“సరే! నేను చిటికెకవేలు లాగితే నువ్వు ఎందుకు వూరుకున్నావు? అది చెప్పిపోనీ!”

“ఊరుకోక ఏంచెయ్యాలోమో?”

“మీ అమ్మతో చెప్పాలిసింది. లేకపోతే పెద్దగా కేక వేసి అందరితో చెప్పి నన్ను పదిమందిచేతా చీనాల్లు వేయించాలిసింది.”

కాంతం నవ్వింది. “అంతపని చెయ్యలేదు. కాని అక్కయ్యతో చెప్పాను.”

“ఏమిటీ? ఈ సంగతి నాతో నువ్వెప్పుడూ చెప్పనే లేదే! అక్కయ్యతో చెప్పావు? చెపితే మా వనినెగారు ఏమన్నదీ తద్విషయంలో!”

“మీదే తప్పు అన్నది.”

“నాదే తప్పు—ఆ సంగతి అప్పుడే చెప్పినట్లయితే క్షమించమని ఆమె పాదపద్మములకు ప్రణమిల్లేవాణ్ణి!”

“క్షమించమని అడిగినా అసలు క్షమించేదికాదు.

“ఏంచేతా! అంత క్షమించరాని తప్పు అన్నమాట అది.”

“అక్కయ్య అట్లాగే అన్నది.”

“ఇహ అక్కయ్య అంటే అప్పీలులేదు. మరి ఆ తప్పి దానికి నన్ను శిక్షించమనలేదా?”

“మిన్నుల్ని కొట్టమన్నది అల్లాంటిదని ఎప్పుడూ చెబుతుండా.”

“కొట్టకపోయినా చూ? బుగ్గలు సాగదీయకపోయినా చూ? చెవులు మెలివేయకపోయినా చూ?”

“ఆ! ఎందుకని క్షమించాను.”

“అక్కంగూడా ఎందుకు? ఆరోజునే జడ కుచ్చులతో కొట్టావు. ఒక రోజున బుగ్గలు సాగదీశావుకూడా? అసలు నీవు పెండ్లిరోజునే గంధం పూస్తూ చెంపమీద చటుక్కు మనిపించావు ఇల్లాగ” అని ఆమె బుగ్గలు తాకాను.

ఆమె సిగ్గుపడి “మోగుమటుకు ఏమీ. ఎరగనట్లు నాకు మెడలో గంధం పూస్తూ మూతికి పూయలేదుటండీ! అన్నది.

“చిన్నతనం. అప్పుడు బొత్తిగా చిన్నతనం” అన్నాను.

“అప్పుడు చిన్నతనం అయితే ఇప్పటికి చిన్నతనం పోలేదు మీకు!”

“ఏంజేశానే కాంతం. అల్లా అన్యాయంగా అంటావా?”

“మొన్న నేగదండీ! వంటయింట్లోకి పోతూ పోతూ నన్ను తోసుకుని పోతిరి!”

“దారిలో ఉండి కదలకపోతే తప్పనిసరిగా తాకాల్సి వచ్చింది మడికట్టుకున్నదాన్ని! ఏంజేసేది?”

“పాపం! ఎన్నిసార్లు ఇల్లాగ తప్పనిసరి అయిందో!” అంటూ పిరగబడి నవ్వింది కాంతం.

ఇక నవ్వలేక పక్కపైన పడుకుంది.

మా కాంతం ఆరోజున మళ్ళీ స్వర్ణోకాలమంచి నిగి వచ్చిన దేవతలా కనిపించింది. గుంటలుపడే ఆ చెక్కిళ్ళు, చిక్కినా, నీటి బుడగల్లాగ మనోహరంగా వున్నాయి. తలలో ఒకటి రెండు తెల్ల వెంట్రుకలు మెరుస్తున్నా ఆమె కేశముల సౌందర్యం తగ్గలేదు. మెలికలు చుట్టుకున్న నల్ల త్రాచులాగ ఉంది ఆమె కేశబంధము. ఆమె పడుకున్న శయ్య పదిహేను ఏండ్ల సౌఖ్యజీవితాన్ని జ్ఞాపకం చేసింది.

ఆమె క్షరీచ్యుతమల్లికా కనుమాలు ఇంకెంతే నీ జీతానికి సౌఖ్యం ఎప్పుడు? అన్నట్టుగా వికవిక నవ్వివై.

ఏదో సుఖస్వప్నం కంటన్న వానివలె అరివిచ్చిన తమ్మి మొగ్గలవలె కళ్లు పెట్టుకుని మళ్ళాగా నావంక చూస్తుంటే ఆ కళ్లలో పదిహేనువండ్ల దివ్య దాంపత్యం లీలగా తోచింది— తొంగిచూచింది—కళకళలాడింది—నాక్షాత్కరించింది.

నల్లు ఉప్పొంగింది. జనజవలాడింది. వాసచినుకు పడ గానే మొలకెత్తిన వరినాగు మడిలా శరీరమంతా పులకించింది. నా తనవు పాలసముద్రం మధ్యనుంచి అమృతంతో పాటు తేచినట్లు తోచింది. ఆనందోద్రేకింకో అతిశయిత్వంగా ప్రసరించిన చూపులతో ఆమె కనుప పల్కో నా నీడ చూచు కుంటూ చేతులు చాచి కాంతాన్ని దగ్గజకు తీసుకుని ముఖంలో ముఖంపెట్టి 'అవునుగాని కాంతం! నీవు నాకెక్కడ దొరికావు?' అని అడిగాను

ధ్యానంనుండి బైటికి వచ్చిన నిత్యానందం అనుభవించే యోగిలా నా వంక చూస్తూ 'ఎక్కడా దొరకలేదు. మీరు నాకూ దొరకలేదు. నేను మీకూ దొరకలేదు. మనం ఎప్పుడూ ఇంతే!' అని అని ఆపడ నన్ను కాలిలోనికి తీసుకుని 'తనలో ఐక్యం చేసుకొంటున్నట్లు హృదయానికి హత్తుకున్నది.

మే మిద్దరం ఇంతేనట ! అంటే ఈ దాంపత్యం జన్మ
జన్మాలనుంచీ ఇలాగే వస్తున్నది అని కాబోలు ఆమె ఉద్దేశం.
నాల్గొక ఇంతకంటే ఎక్కువ సత్యాన్ని చెప్పాడా
సీతారాముల దాంపత్య కథనంలో !

16

మా కాంతంతో సాంగత్యం నా శుష్క జీవితానికి అమృతభాండమైంది. ఆమె పవిత్ర నామమూ, ప్రేమపూరితమూ, మధురమూ, శక్తివంశమూ. జీవితంలోని మాధుర్యమూ, అందమూ, సౌఖ్యమూ అన్నీ ఆ కేంద్రానే ఇమిడి ఉన్నాయి నా దృష్టిలో.

భగవాను ఆమె కేసులో గతంలో తాన్నే అనలోక్తస్తే మాధుర్యస్మృతి కలుగుతూ ఉంటుంది.

మొదటి రోజుల్లో ఆమె తనువ్యతీ, కుటిలాలకలూ, నుదీర్ఘ సీలశిరోజాలూ, నవ్వువెన్నెలలూ, మెఱుపు చూపులూ, తీర్చిదిద్దిన ముఖవికాసమూ ఇవి నన్ను ఆకర్షించి ఆనందాన్ని ఇచ్చాయి. తరువాత ఆమె స్థిరతల్లి అయింది. యశోవనపు పొంగు పోయింది.

ఆమె శరీర విన్యాసంలో వంపులమీదా, కేఫలమీదా, నునుపుమీదా, పసిమిమీదా ఉన్న తీవ్రమైన మోహము నన్ను గిల్లింది. అప్పుడు ఆవిడ స్వభావం, ప్రవర్తన, ప్రేమూ,

చమత్కార సంభాషణ ఇవి ఆనందాన్ని ఇచ్చి మా దాసత్వంలో ఉండే విలువను సాచించివై.

సూర్యుని మధ్యాహ్న తేజస్సు దివ్యమైనదే! ఆ తేజస్సు పోతుంది. కాని దిగులుపడాలిసిన అవసరం ఏమీ లేదు. చల్లని సాయంకాలంలో దేనలోకంలోని వీధులవలె కనపడే ఆకాశంలో ఉండే ప్రశాంత రామణీయకత ఆనందాన్ని ఇస్తుంది.

శ్రావణమాసంలో మహానది ఒడ్డుల నొరసికొని ఉండేకంతో ఆవేగంతో ప్రవహిస్తుంది. ఆ నడకలో అందం ఉంది. అదే నది కార్తికమాసంలో తన గర్భిణిలో దాచి ఉంచుకొనిన శిలా శిశువులను చూపుతూ వాటి చుట్టూ ప్రేమతో ప్రశాంతంగా తిరుగుతూ ముద్దుచెట్టుకుంటూ పరిష్కరిస్తూ సౌఖ్యం అనుభవిస్తూ ప్రవహిస్తుంది. ఆ నడకలోనూ అందం ఉంది. కాంతం జీవితంలోకూడా అల్లాగే చూసవలసివచ్చే పోయిన తర్వాత ప్రశాంతత గాంధీర్యమూ అలుముకున్నాయి. అవయవములు తట్టుకోలేని శక్తివంతమైన యావనంలోనూ అందం ఉంది. ఆ పొంగు పోయిన తర్వాత జీవితానికి వచ్చే తృప్తి, గాంధీర్యము, శాంతము వీటిలోనూ అందం ఉంది.

సాయంకాలపు రంగు రంగుల మేఘాలలో ఉండే అంశం, గమనం; గంభీరమైన రాత్రిలో ఉండే మనోజ్ఞతా అంశం ఉత్తర జీవితంలో ప్రకాశించినై. అవే జీవితానికి సుఖాన్ని పొంది ఇచ్చినై.

ఆ ఉత్తర జీవితంలో ఒక కొత్తరకం అందం ఆమెలో నాకు కనిపించింది. ఆ సౌందర్యం ఆమె జుట్టులో నవ్వుల్లో మెఱుపుల్లో నాకు కనిపించలేదు. వీటి కన్నిటికీ అందనిది, వీటికి అతీతమైనది, ఆత్మకు మటుకు ద్యోతకమయ్యేది, ఎన్నో పూర్వ జన్మలకు సంబంధించినది అయిన సౌందర్యం ఆమెలో ప్రకాశించింది.

ఆమె శాంతంగా బ్రతుకు వెళ్ళి బుచ్చుకొన్నది. తన జీవితంలో తాను పొందవలెనని ఎంచుకొన్న ఆదర్శాలకు అన్నిటికీ భ్రమలమూలంగా తృప్తి కల్పించు కొన్నది. భర్త సుందరమూర్తి అని భ్రమ కల్పించు కొన్నది. అల్లాంటి శక్తి ఉంటే మనిషికి ఇంకేం కావాలి. నేను హాయిగా ఉన్నాను. నాకు ప్రపంచం అంతా ఆనందమయంగా ఉంది అని అనుకోగలిగిన మనఃప్రసృత్యే ఉంటే ఇక ఏమీ అక్కరలేదు. ఋషులు అనుభవించిన ఆనందం అల్లాంటిదే! తనభర్త సుందరమూర్తి అనుకొన్నది. ఆ భగినుతోనే ఆనందంగా తృప్తితో ఉన్నా

భూమిమీద ఉన్న నాలుగు రోజులూ కాలం గడిపింది. లేని పోనిది, ఎక్కడా దొరకని అసశ్వమైన సౌందర్యం కోసం అన్వేషించి, దాన్ని పొందలేక ఏడవలేదు.

సహజంగా స్త్రీ హృదయంలో ఉండే సౌందర్యశృంగారా ఆత్మకు వికాసాన్ని తృప్తిని ఆనందాన్ని ఇచ్చే అనుభూతి కొరకై హృదయంపడే ఆరాటానికి ఆమెకు శ్రీకృష్ణ భగవానుడే స్థానమైనాడు. పూర్వజన్మ సంస్కారంవల్ల లభించిన భక్తి శరద్రాత్రి వెన్నెలపై నుండి జారు హిమబిందువు మల్లె పువ్వును వికసింపజేసినట్లు ఆమె హృదయాన్ని వికసింపజేసింది. ఆమె సర్వస్వము రాధికావల్లభుడికి అంకితం చేసింది. గాబట్టి ఆమె జీవితంలో అసంతృప్తి యెరగదు.

ఆవిడ జీవితం అంతా త్యాగమే. భర్తకూ, పిల్లలకూ నచ్చెయ్యడంలో ఆవిడ తన సౌందర్యమూ, యౌవనమూ, గాభ్యమూ అన్నీ త్యాగంచేసింది. మందహాసుత స్వర్ణచేకరించి యువతీశ్చమ్మిల్లవిభూషయై చిట్టచివరకు భార్యాభర్తల న్యోన్య గాఢాలింగన సంరంభములలో సర్విపోయి తన సతాన్ని అర్పించిన మల్లికాప్రసూన జీవితం మా కాంతుం ప్రతంకూడా. మల్లెపూవును నిర్దయతో కోసి, బుట్టలో నిమి, సూదితో గుచ్చి ఎంత బాధపెట్టినా సాయంత్రాని

కల్లా బౌధలన్నీ మరిచిపోయి హృదయాన్నంతా విచ్చి విక
సింపజేసి పరిమళాన్ని వెదజల్లుతుంది. కాంతమూ అంతే.
పగలంతా పిల్లలకూ, భర్తకూ కావలసిన సేవజేసి కష్టాలు
మరిచి సాయంత్రానికల్లా వికసించిన మల్లెపువ్వు అయ్యేది.

ఆవిడ నా జీవితానికి దివ్యజ్యోతి. జీవితంలోని కష్టాను
భూతి తీక్షణతపాలకు ఆర్ద్రతను పోగొట్టుకొని శతధావిభిన్నమైన
నా హృదయక్షేత్రానికి ఆమె అన్యుతవాహిని. చీకటిలో
దేవులనుతున్న నా బ్రతుకు ఆమె భృశతార. నాకు శక్తి,
సహజరి, భార్య-అన్నీ ఆమెగానే ఉండేది.

పసిపిల్లవాడికి తల్లే లోకం. ఎంతసేపూ వాడు తల్లి
చుట్టూ తిరిగి దాగుడుమూతలాడి నవ్వి ఆనందిస్తాడు. నా
జీవితం అల్లాగే అయిపోయింది. నా బ్రతుకు బ్రతుకంతా
కూడా ఆవిడచుట్టూ తిరిగి ఆడుకునే దాగుడుమూతలాట
అయింది.

సాయంత్రం ఆకాశం ఎర్రమబ్బులతో మనోహరంగా
ఉండి స్వర్గసీమల ద్వారాలు తెరుచుకొని గులాబీపూలు
వీధులు కనపడ్డప్పుడు, దేవతల కళ్ల మెరుగులు మిగుగురు
పురుగుల తేళతేళలుగా కనపడ్డప్పుడు మా కాంతం జ్ఞాపకానికి
వస్తుంది.

ఎంత బుద్ధిహీనుడో ఆ భగవంతుడు ! తాను నిర్మించిన సుందరభవనంలో ఉండే అతి సుందరమైన వస్తువును కూల్చాడు.

